

VI. Právní a majetková charakteristika akciové společnosti

(stručná interpretace základních pojmů a institutů)

1. Vymezení pojmu „akciová společnost“

Akciová společnost je společnost jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií o určité jmenovité hodnotě.

Akciová společnost je právnickou osobou, která může být založena za účelem materiálním i ideálním. Zákaz ideálního účelu může stanovit zvláštní zákon. Akciová společnost se řadí mezi ryzí kapitálové společnosti, neboť povinně vytváří základní kapitál, jehož minimální výše je dána zákonem a zapisuje se do obchodního rejstříku. Vytváří povinně tři orgány, z nichž pouze valnou hromadu tvoří společníci (akcionář). Představenstvo a dozorčí rada může být složena i ze třetích osob.

Akciová společnost odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem.

Akcionář neručí za závazky společnosti.

Výhody akciové společnosti :

- a) volná vazba společníků ke společnosti – převod akcií nelze vyloučit, tzn., že se akcionář může prodejem akcií zbavit své účasti na společnosti,
- b) omezení rizika akcionářů – akcionáři neručí za trvání společnosti za její závazky,
- c) prostřednictvím zvýšení základního kapitálu novými vklady může společnost snadno získat další finanční prostředky pro svou expanzi.

2. Akcie

Akcie je cenným papírem, s nímž jsou spojena práva akcionáře jako společníka podílet se podle obchodního zákoníku a stanov společnosti na jejím řízení, jejím zisku a jejím likvidačním zůstatku.

Akcie je základním pojmem akciové společnosti, od něhož byl odvozen její název. Pouze v akciové společnosti je podíl akcionáře ztělesněn v cenném papíru. Akcie téže společnosti mohou znít na různou jmenovitou hodnotu, pokud zvláštní zákon nestanoví něco jiného. Stanovy musí určit jmenovitou hodnotu všech druhů akcií, které mají být vydány. Součet jmenovitých hodnot těchto akcií musí odpovídat výši základního kapitálu.

Akcie

- představuje část základního kapitálu společnosti,
- jsou v ní inkorporována členská práva a povinnosti společníka; tato práva jsou na akcii vázána (např. uplatnění a převod práv),
- má legitimační funkci – osvědčuje účastenství ve společnosti,
- je tzv. soukromým cenným papírem – jejím emitentem je AS jako subjekt soukromého práva,
- je cenným papírem zastupitelným, investičním, cirkulačním a spekulacním.

Členění akcií :

- a) podle podoby – akcie listinné a akcie zaknihované (srov. § 155 odst. 2 ObchZ),
- b) podle formy – akcie na majitele a akcie na jméno (srov. § 156 ObchZ),
- c) podle druhu – akcie kmenové a akcie prioritní (srov. § 155 odst. 6 a § 159 ObchZ).

Akcie na majitele je volně převoditelná. Práva s ní spojená vykonává ten, kdo ji předloží, nebo ten, kdo prokáže písemným prohlášením osoby, která vykonává úschovu nebo uložení podle zvláštního právního předpisu, že akcie je pro něho uložena podle zvláštního právního předpisu (srov. zákon o cenných papírech). Jméno majitele není v akcii vyjádřeno. Převod akcie na majitele nelze nijak omezit.

Jestliže společnost vydala akcie na jméno, vede seznam akcionářů. Práva spojená s akcií na jméno je oprávněna vykonávat ve vztahu ke společnosti osoba uvedená seznamu akcionářů. Stanovy mohou omezit, nikoliv však vyloučit, převoditelnost akcií na jméno. Omezení převoditelnosti akcií musí být zapsáno do obchodního rejstříku. Listinná akcie na jméno je převoditelná rubopisem a předáním. Vlastník akcie na jméno má právo na individuální pozvánku na valnou hromadu.

Kmenové akcie jsou akcie, se kterými nejsou spojena žádná zvláštní práva.

Prioritní akcie jsou akcie s nimiž jsou spojena přednostní práva týkající se dividendy nebo podílu na likvidačním zůstatku. Souhrn jejich jmenovitých hodnot nesmí překročit polovinu základního kapitálu AS. S prioritními akciemi nemusí být spojeno právo hlasování na valné hromadě, ledaže zákon vyžaduje hlasování podle druhu akcií. Prioritní akcie mohou být vydány na základě stanov a jsou u nich posílena majetková práva – přednostní právo na dividendu a přednostní právo na likvidační zůstatek.

Převodem akcie (obecně) se převádějí všechna práva s ní spojená, pokud zákon nestanoví jinak. Samostatně lze převádět právo na vyplacení dividendy, přednostní právo na upisování

akcií a vyměnitelných a prioritních dluhopisů a právo na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku spojené jinak s akcií.

Emisní kurs akcie je částka, za niž společnost vydává akcie. Emisní kurs nesmí být nižší než její jmenovitá hodnota.

Emisní ážio je rozdíl mezi emisním kursem akcie a její jmenovitou hodnotou.

(Pozn. *Jmenovitá hodnota akcie – 1 000 Kč. Emisní kurs akcie – 1 500 Kč. Emisní ážio – 500 Kč.*)

Poukázka na akcie – je cenný papír, který nahrazuje akcii tehdy, když společnost zvyšovala základní kapitál upsáním nových akcií, upisovatel zcela splatil emisní kurs všech akcií, které upsal, ale zvýšení základního kapitálu ještě nebylo zapsáno do obchodního rejstříku.

3. Dluhopisy

Dluhopis je cenný papír, který může akciová společnost vydat, pokud tak určují stanovy a rozhodne o tom valná hromada. Dluhopisy vydávané AS se dělí na vyměnitelné, s nimiž je spojeno právo na jejich výměnu za akcie společnosti, a na prioritní, s nimiž je spojeno přednostní právo na upisování akcií. Oba druhy dluhopisů jsou nutným předpokladem pro podmíněné zvýšení základního kapitálu.

4. Založení AS

Akciová společnost může být založena jedním zakladatelem, je-li tento zakladatel právnickou osobou. Jinak může být založena dvěma a více zakladateli – nerozhodno, zda se jedná o osoby fyzické nebo osoby právnické, tuzemské nebo zahraniční.

Zakládá-li AS jediný zakladatel, vyhotovuje zakladatelskou listinu. Dva a více zakladatelů uzavírají zakladatelskou smlouvu. Obsahové náležitosti smlouvy a listiny stanoví § 163 ObchZ.

Oproti ostatním obchodním společnostem může být akciová společnost založena dvěma způsoby :

a) na základě veřejné nabídky akcií, při níž zakladatel nebo zakladatelé zabezpečují vytvoření základního kapitálu převyšujícího jmenovitou hodnotu jimi upsáných akcií veřejnou nabídkou akcií. Jsou povinni určit místo a lhůtu pro upisování akcií. Na každém upisovacím místě musí být k nahlédnutí návrh stanov AS. Upisovatel je povinen splatit případné emisní ážio a alespoň 10% jmenovité hodnoty upsáných akcií (dobu a účet u banky určí zakladatelé). Po účinném upsání navrhované výše základního kapitálu se koná ustavující valná hromada, která

rozhoduje o založení společnosti, schvaluje stanovy společnosti a volí orgány společnosti, které je podle stanov oprávněna volit. Základní kapitál AS založené s veřejnou nabídkou akcií musí činit alespoň 20 000 000 Kč, nestanoví-li zvláštní právní předpis vyšší částku,

b) bez veřejné nabídky akcií, jestliže se zakladatelé v zakladatelské smlouvě dohodnou, že v určitém poměru upisují akcie na celý základní kapitál společnosti. V daném případě se nevyžaduje konání ustavující valné hromady. Základní kapitál takto založené společnosti musí činit alespoň 2 000 000 Kč.

5. Stanovy AS

Akciová společnost je jedinou společností, která musí mít vyhotoveny stanovy. Zakladatelská smlouva nebo listina slouží pouze k založení společnosti, stanovy plní roli dokumentu, jež upravuje vnitřní i vnější poměry společnosti. Obsahové náležitosti stanov určuje zákon (srov. § 173 ObchZ). Stanovy jsou základnou pro úpravu vnitřních právních vztahů v akciové společnosti; představují smlouvu zvláštního druhu. Změny stanov jsou ze zákona svěřeny do působnosti valné hromady. Některá rozhodnutí valné hromady o změně stanov nabývají účinnosti až zápisem do obchodního rejstříku (rozhodnutí o změnách základního kapitálu, rozhodnutí o akciích – štěpení, spojení, změna formy nebo druhu, omezení převoditelnosti). Jiné změny jsou účinné okamžikem, kdy o nich valná hromada rozhodla, pokud samo toto rozhodnutí nestanoví účinnost pozdější.

6. Vznik AS – návrh na zápis společnosti do obchodního rejstříku podává představenstvo a podepisují jej všichni jeho členové.

7. Zatímní list

Zatímní list je cenným papírem na řad, se kterým jsou spojena práva vyplývající z akcií, které zatímní list nahrazuje a povinnost splatit jejich emisní kurs. Na zatímní list se použijí obdobně ustanovení o akciích na jméno.

Pokud upisovatel nesplatil celý emisní kurs upsané akcie před zápisem společnosti do obchodního rejstříku, vydá mu společnost bez zbytečného odkladu po tomto zápisu zatímní list nahrazující všechny jím upsané a nesplacené akcie jednoho druhu. Poté, co akcionář splatí celou hodnotu, vymění mu společnost zatímní list za akcii.

Zatímní list může být vydán v listinné nebo zaknihované podobě.

8. Valná hromada AS

Valná hromada je nejvyšším orgánem akciové společnosti. Akcionář se jí zúčastňuje osobně anebo v zastoupení na základě písemné plné moci. Zástupcem akcionáře nemůže být člen představenstva nebo dozorčí rady společnosti. Přítomní akcionáři se zapisují do listiny přítomných.

Valná hromada se koná nejméně jedenkrát za rok ve lhůtě určené stanovami (řádná valná hromada), nejpozději však do šesti měsíců od posledního dne účetního období a svolává ji představenstvo. Četnost konání řádných valných hromad určí stanovy.

Představenstvo je povinno uveřejnit pozvánku na valnou hromadu nebo oznámení o jejím svolání způsobem určeným zákonem a stanovami. Akcionářům vlastnícím akcie na jméno se zasílá pozvánka na adresu sídla nebo bydliště nejméně 30 dní před konáním valné hromady. Akcionáři vlastníci akcie na majitele jsou o konání valné hromady informováni v téže lhůtě vhodným způsobem určeným stanovami, nejméně však v jednom celostátně distribuovaném deníku určeném ve stanovách. Náležitosti pozvánky stanoví zákon.

Místo, datum a hodina konání valné hromady musí být určeny tak, aby co nejméně omezovaly možnost akcionářů se jí zúčastnit. Valnou hromadu lze odvolat nebo změnit datum jejího konání na pozdější dobu. Učinit tak lze stejným způsobem jako její svolání.

Valná hromada je schopna se usnášet, pokud přítomní akcionáři mají akcie, jejichž jmenovitá hodnota přesahuje 30% základního kapitálu společnosti, nevyžadují-li stanovy účast vyšší. Není-li valná hromada schopna se usnášet, svolá představenstvo náhradní valnou hromadu, a to novou pozvánkou nebo novým oznámením, přičemž lhůta se zkracuje na 15 dnů. Náhradní valná hromada musí mít nezměněný pořad jednání a je schopna se usnášet bez ohledu na počet přítomných.

Zákon stanoví, ve kterých případech postačí k přijetí usnesení valné hromady prostá většina hlasů přítomných akcionářů a ve kterých je třeba tzv. většina kvalifikovaná (dvoutřetinová nebo tříčtvrtinová).

Valná hromada volí svého předsedu, zapisovatele, dva ověřovatele zápisu a osoby pověřené sčítáním hlasů. Zápis z valné hromady zabezpečuje představenstvo do třiceti dnů od jejího ukončení. Každý akcionář má právo na vydání kopie zápisu nebo jeho části všech valných hromad.

Působnost valné hromady je vymezena v § 187 ObchZ. Má-li společnost jediného akcionáře, nekoná se valná hromada a působnost valné hromady vykonává tento akcionář.

9. Představenstvo AS

Představenstvo AS je jejím statutárním orgánem, jež řídí činnost společnosti a jedná jejím jménem. Rozhoduje o všech záležitostech společnosti, pokud nejsou obchodním zákoníkem nebo stanovami vyhrazeny do působnosti valné hromady nebo dozorčí rady.

Nevyplývá-li ze stanov něco jiného, za představenstvo jedná navenek jménem společnosti každý člen představenstva. Členové představenstva, kteří zavazují společnost a způsob, kterým tak činí, se zapisují do obchodního rejstříku. Členové představenstva, kteří způsobili porušením svých povinností při výkonu působnosti škodu, odpovídají za škodu společně a nerozdílně.

Členem představenstva může být pouze fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let, která je způsobilá k právním úkonům, která je bezúhonná ve smyslu zákona o živnostenském podnikání a u níž nenastala skutečnost, jež je překážkou provozování živnosti podle zákona o živnostenském podnikání.

Představenstvo zabezpečuje obchodní vedení společnosti včetně řádného vedení účetnictví a předkládá valné hromadě ke schválení závěrku a návrh na rozdělení zisku nebo úhrady ztráty v souladu se stanovami společnosti. Nejméně jednou za účetní období předkládá valné hromadě zprávu o podnikatelské činnosti společnosti a stavu jejího majetku.

Členy představenstva volí a odvolává valná hromada. Funkční období jednotlivých členů nesmí přesáhnout pět let. Představenstvo má nejméně tři členy; to neplatí, jde-li o společnost s jediným akcionářem. Členové představenstva volí svého předsedu. Představenstvo rozhoduje většinou hlasů svých členů určenou stanovami, jinak většinou hlasů všech členů. Každý člen představenstva má jeden hlas. O průběhu zasedání představenstva se pořizuje zápis.

Představenstvo se řídí zásadami a pokyny valné hromady, pokud jsou v souladu s právními předpisy a stanovami. Členové představenstva jsou povinni vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře a zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích a skutečnostech, jež by mohly společnosti způsobit škodu. Členové představenstva jsou povinni dodržovat zákaz konkurence.

Funkce člena představenstva zaniká :

- a) odstoupením,
- b) smrtí,
- c) odvoláním valnou hromadou,
- d) uplynutím funkčního období,
- e) zánikem podmínek pro funkci.

10. Dozorčí rada AS

Stejně jako valná hromada a představenstvo je i dozorčí rada obligatorním orgánem akciové společnosti. Má všeobecnou kontrolní působnost.

Dozorčí rada musí mít nejméně tři členy, počet jejích členů musí být dělitelný třemi. Dvě třetiny volí a odvolává valná hromada a jednu třetinu zaměstnanci, má-li společnost více než 50 zaměstnanců v pracovním poměru na pracovní dobu přesahující polovinu týdenní pracovní doby stanovené zvláštním právním předpisem v první den účetního období, v němž se koná valná hromada, která volí členy dozorčí rady.

Funkční období člena dozorčí rady nesmí přesáhnout pět let. První funkční období členů dozorčí rady činí jeden rok od vzniku společnosti.

Člen dozorčí rady nesmí být zároveň členem představenstva, prokuristou nebo osobou oprávněnou podle stavu zápisu do obchodního rejstříku jednat jménem společnosti.

Členové dozorčí rady se účastní valné hromady společnosti a jsou povinni seznámit valnou hromadu s výsledky své kontrolní činnosti.

Dozorčí rada rozhoduje na základě souhlasu většiny svých členů, neurčují-li staty vyšší počet. Každý člen dozorčí rady má jeden hlas. O zasedání dozorčí rady se pořizuje zápis podepsaný jejím předsedou.

Pro členy dozorčí rady platí obdobně ustanovení § 194 odst. 2, 4 až 7 a § 196 ObchZ.

11. Práva akcionářů

Základní práva akcionářů lze dělit na práva majetková a nemajetková. K nim se dále řadí práva doplňková.

Mezi majetková práva náleží :

- a) právo na výplatu dividendy (podílu na zisku),
- b) právo na podíl na likvidačním zůstatku.
- c) právo podílet se na zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů společnosti.

K nemajetkovým právům patří :

- a) právo podílet se na řízení akciové společnosti (prostřednictvím orgánů),
- b) právo na svolání valné hromady (prostřednictvím představenstva nebo soudu),
- c) právo domáhat se vyslovení neplatnosti valné hromady, pokud byla svolána v rozporu se zákonem nebo stanovami nebo pokud přijala usnesení v rozporu se zákonem nebo stanovami,
- d) právo seznámit se s projektem sloučení, splynutí, rozdělení nebo přeměny společnosti,
- e) právo domáhat se nabídky na odkoupení akcií a právo takovou nabídku učinit,

- f) právo na výměnu zatímního listu za akcii po zaplacení celého emisního kursu.
- g) právo požadovat za podmínek stanovených zákonem zařazení určité záležitosti na pořad jednání valné hromady.
- h) další práva určená zákonem nebo stanovami společnosti.

Doplňková (ostatní) práva :

- a) právo na informace (požadovat a dostat vysvětlení záležitostí týkajících se společnosti na valné hromadě),
- b) právo menšinových akcionářů svolat za podmínek stanovených zákonem valnou hromadu.
- c) povinná nabídka převzetí,
- d) oznamovací povinnost,
- e) nabídka odkoupení,
- f) zvláštní oprávnění při změně právního postavení akcionáře.

12. Povinnosti akcionářů

Mezi povinnosti akcionářů obchodní zákoník začleňuje :

- a) povinnost splatit včas emisní kurs akcií,
- b) povinnost vrátit společnosti dividendu nepřijatou v dobré víře,
- c) povinnost učinit veřejný návrh na koupi akcií za podmínek stanovených zákonem,
- d) oznamovací povinnost za podmínek stanovených zákonem,
- e) povinnost předložit zatímní listy nebo akcie k výměně (např. při zvýšení nebo snížení základního kapitálu).

13. Změny základního kapitálu

O zvýšení základního kapitálu rozhoduje valná hromada; v případech stanovených zákonem představenstvo (srov. § 210 ObchZ). Náležitosti pozvánky stanoví zákon.

Základní kapitál lze zvýšit čtyřmi způsoby :

- a) upsáním nových akcií (§ 203 a násl. ObchZ),
- b) podmíněným zvýšením (§ 207 ObchZ),
- c) z vlastních zdrojů společnosti (§ 208 a násl.),
- d) kombinovaně (§ 209a ObchZ).

Zvyšuje-li se základní kapitál upsáním nových akcií nebo podmíněným způsobem, je představenstvo povinno podat návrh na zápis usnesení valné hromady do obchodního rejstříku do třiceti dnů ode dne, kdy valná hromada toto usnesení přijala.

Nová výše základního kapitálu se zapisuje do obchodního rejstříku ve všech shora uvedených případech jeho zvýšení.

O snížení základního kapitálu rozhoduje rovněž valná hromada. Snížení však může nastat povinně nebo dobrovolně, základní kapitál nikdy nesmí klesnout pod zákonem stanovenou minimální hranici.

Základní kapitál lze snížit čtyřmi způsoby :

- a) snížením jmenovité hodnoty akcií a zatímních listů,
- b) vzetím akcií z oběhu na základě losování,
- c) vzetím akcií z oběhu na základě návrhu,
- d) upuštěním od vydání akcií.

Rozhodnutí valné hromady o snížení základního kapitálu po jeho zápisu do obchodního rejstříku zveřejní představenstvo nejméně dvakrát za sebou s alespoň třicetidenním odstupem a s výzvou pro věřitele, aby přihlásili své pohledávky. Věřitelé jsou oprávněni požadovat splnění jejich neuhrazených pohledávek nebo jejich dostatečné zajištění.

Ke snížení základního kapitálu dochází ode dne jeho zápisu do obchodního rejstříku. V zákonem stanovených případech je možné provést souběžné zvýšení a snížení základního kapitálu.

14. Zrušení a zánik AS

Pro zrušení a zánik akciové společnosti platí obecná ustanovení (§ 68 až 75b ObchZ). V mnoha případech se však právní úprava akciové společnosti odlišuje. Velmi podrobně je zpracována fúze akciových společností (srov. § 220a a násl. ObchZ), jež se přiměřeně použije i na jiné typy obchodních společností.

Akciová společnost může být zrušena s převodem jmění na akcionáře, jestliže je tento akcionář vlastníkem akcií, jejichž jmenovitá hodnota přesahuje 90% základního kapitálu (tzv. hlavní akcionář).

VI. Evropská (akciová) společnost

1. Právní rámec

Základem reglementace evropské společnosti (Societas Europaea, dále též jen „SE“) je **nařízení Rady ES č. 2157/2001 o statutu evropské společnosti** („nařízení o SE“). Na toto nařízení navazuje **směrnice Rady č. 2001/86/ES, kterou se doplňuje statut evropské společnosti s ohledem na zapojení zaměstnanců** („směrnice o SE“). Ustanovení nařízení o SE jsou v jednotlivých členských státech přímo aplikovatelná ode dne účinnosti, tj. od 8. října 2004.

Nařízení o SE předpokládá, že v jednotlivých členských státech budou vydávány národní zákony, které vyplní mezery v právní úpravě, které nařízení vědomě vytváří. Účinnost odpovídajícího prováděcího zákona v českém právu se předpokládá shodně ke dni vstupu v účinnost nařízení o SE. Součástí prováděcího zákona bude také úprava transponující do českého práva ustanovení směrnice o SE. ¹⁾

System předpisů aplikovatelných na evropskou společnost je při uvedené koncepci poměrně komplikovaný.

Dle čl. 9 nařízení o SE se evropská společnost řídí :

- tímto nařízením,
- svými stanovami, pokud je v tomto nařízení výslovně stanoveno, nebo
- v případě záležitostí tímto nařízením neupravených nebo záležitostí tímto nařízením upravených pouze částečně ve věcech, které neupravuje
  - a) právními předpisy přijatými členskými státy k provedení opatření Společenství, která se týkají výhradně SE,
  - b) právními předpisy členského státu, které by se vztahovaly na akciovou společnost založenou podle práva členského státu, ve kterém má SE sídlo,
    - a) svými stanovami stejným způsobem, jako u akciové společnosti založené v souladu s právními předpisy členského státu, ve kterém má SE sídlo.

2. Základní údaje

Evropská společnost je právnickou osobou založenou ve formě akciové společnosti, jejíž základní kapitál je rozvržen na akcie a každý akcionář ručí za závazky společnosti jen do výše svého upsaného kapitálu. Základní kapitál se vyjadřuje v eurech. Upsaný základní kapitál

musí činit nejméně 120 000 eur. Pokud je u společností s určitým předmětem podnikání (např. banky, investiční společnosti a fondy, obchodníci s cennými papíry) členskými státy vyžadován vyšší základní kapitál, vztahuje se tento požadavek i na evropské akciové společnosti se sídlem v takovém členském státě.

SE rovněž v eurech *účtuje*. Dle přechodného ustanovení čl. 67 nařízení o SE je možné, aby členský stát, který dosud nevstoupil do třetí fáze hospodářské a měnové unie, předepsal evropským společnostem se sídlem na jeho území, uvádění základního kapitálu a zpracování účetní závěrky (i konsolidované) v peněžních jednotkách národní měny. V každém případě však SE může vyjádřit svůj kapitál také v eurech, což se týká i sestavení a zveřejnění účetní závěrky. Pro přepočtení údaje o základním kapitálu SE z národní měny na euro se použije kurs platný v poslední den měsíce předcházející založení SE.

Před nebo za *firmou* evropské společnosti musí být uváděna zkratka „SE“, přičemž tuto zkratku smí ve své firmě uvádět pouze evropská společnost. Nařízení o SE v čl. 11 bod 3 připouští, že obchodní společnosti a jiné právnické osoby zapsané do rejstříku v členském státě před dnem vstupu tohoto nařízení v platnost, v jejichž firmách se zkratka SE objevuje, nemusí svou firmu měnit.

3. Způsoby založení evropské společnosti

Ustanovení čl. 2 nařízení o SE taxativně vymezuje, jak lze evropskou společnost založit. Zásadně se nepřipouští, aby byla založena přímo, tzv. na „zelené louce“, ale pouze v rámci **reorganizace** vybraných existujících forem podnikání a navíc jen těch, jejichž působení vykazuje nějaký nadnárodní prvek.

Evropskou společnost lze založit :

- a) **fúzí dvou či více akciových nebo evropských společností**, které jsou založeny podle práv členských států EU a mají zapsané sídlo i hlavní správu v EU, jestliže se alespoň dvě z nich řídí právem různých členských států,
- b) **jako holdingovou společnost** nad dvěma či více stávajícími akciovými společnostmi či evropskými společnostmi anebo společnostmi s ručením omezeným, které byly založeny podle práva některého z členských států a mají zapsané sídlo i hlavní správu v EU, jestliže alespoň dvě z nich jsou založeny podle práva různých členských států nebo mají alespoň dva roky dceřinou společností či organizační složkou podniku na území jiného členského státu, než je stát, jehož právem se řídí,

- c) **jako dceřinou společnost** alespoň dvou společnostmi, které byly založeny podle práva některého z členských států EU a mají zapsané sídlo i hlavní správu v EU, jestliže alespoň dvě z nich jsou založeny podle práva různých členských států nebo mají nejméně dva roky dceřinou společnost či organizační složku podniku na území jiného členského státu, než je stát, jehož právem se řídí,
- d) **přeměnou akciové společnosti** založené podle práva některého z členských států EU, leželi její zapsané i skutečné sídlo na území EU, pokud má alespoň dva roky dceřinou společnost na území jiného členského státu,
- e) **jako dceřinou společnost již existující evropské společnosti.** ²⁾

4. Organizační struktura evropské společnosti

Za podmínek stanovených nařízením o SE má evropská společnost tyto orgány :

a) **valnou hromadu akcionářů a**

b) **buď dozorčí radu a řídicí orgán (dualistický systém), nebo správní orgán (monistický systém), podle toho, kterou možnost obsahují stanovy.**

Členské státy, jejichž akciové právo jeden z uvedených modelů nezná, jsou povinny jej upravit speciálně pro evropskou společnost.

Valná hromada rozhoduje o záležitostech, ve kterých má výlučnou pravomoc na základě nařízení o SE nebo právních předpisů členského státu, ve kterém se nachází sídlo SE, jimiž se provádí směrnice o SE. Kromě toho rozhoduje o záležitostech, pro něž jí svěřují pravomoc akciové společnosti řídicí se právem členského státu, ve kterém se nachází sídlo SE, buď právními předpisy tohoto státu, nebo stanovy SE v souladu s nimi. Organizace valné hromady, její průběh a hlasování na ní se řídí právními předpisy vztahujícími se na akciové společnosti v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SE, aniž jsou dotčena pravidla stanovená ve 4. oddíle nařízení o SE, čl. 52 – 60.

V článcích 55 a 56 jsou zakotvena práva minoritních akcionářů :

1. Jeden nebo více akcionářů, jejichž společný podíl na upsaném základním kapitálu SE činí nejméně 10%, mohou požádat SE, aby svolala valnou hromadu a stanovila její pořad jednání. Stanovy SE nebo vnitrostátní právní předpisy mohou stanovit nižší podíl za stejných podmínek, jaké platí pro akciové společnosti.
2. Jeden nebo více akcionářů, jejichž společný podíl na upsaném základním kapitálu SE činí nejméně 10%, mohou požádat, aby byly na pořad jednání valné hromady zařazeny jeden nebo

více dodatečných bodů. Postupy a lhůty pro tyto žádosti stanoví vnitrostátní právní předpisy členského státu, ve kterém se nachází sídlo SE, nebo, pokud tak nečiní, stanovy SE. Uvedený podíl lze snížit stanovami nebo právními předpisy členského státu, ve kterém se nachází sídlo SE, za stejných podmínek, které platí pro akciové společnosti.

Dualistický systém spočívá v tom, že zakladatelé vytvoří dva orgány, z nichž jeden uskutečňuje obchodní vedení – řídicí orgán a druhý kontrolu – dozorčí orgán. Členský stát může stanovit, že za běžné každodenní vedení společnosti odpovídá výkonný ředitel nebo výkonní ředitelé, a to za stejných podmínek, jaké platí pro akciové společnosti se sídlem na jeho území.

Člena nebo členy **řídicího orgánu** jmenuje a odvolává dozorčí orgán, ovšem členský stát může vyžadovat nebo umožnit, že jej (je) jmenuje a odvolává valná hromada za stejných podmínek, jaké platí pro akciové společnosti se sídlem na jeho území. Shodně jako tuzemská právní úprava požaduje nařízení o SE inkompatibilitu členství téže osoby v řídicím a dozorčím orgánu téže SE. Výjimku z tohoto pravidla zakládá situace, kdy místo jednoho člena v řídicím orgánu není obsazeno. Pak může dozorčí orgán jmenovat svého člena, aby jednal jako člen řídicího orgánu. Po tuto dobu se pozastavují funkce dotyčné osoby jako člena dozorčího orgánu. Členský stát může lhůtu „výměny“ omezit.

Počet členů řídicího orgánu nebo pravidla pro jeho stanovení ponechává nařízením na stanovách SE a umožňuje členským státům stanovit jejich nejnižší a nejvyšší počet.

V případě absence předpisů členského státu o dualistickém systému pro akciové společnosti se sídlem na jeho území, může členský stát ve vztahu k SE přijmout potřebná opatření.

Členy **dozorčího orgánu** jmenuje valná hromada, přičemž členové prvního dozorčího orgánu mohou být jmenováni stanovami. Dozorčí orgán volí ze svého středu předsedu. Jmenují-li polovinu členů zaměstnanci, může být za předsedu zvolen pouze člen jmenovaný valnou hromadou.

Dozorčí orgán dohlíží na činnost řídicího orgánu, oprávnění řídit SE sám nemá. Úprava počtu členů je shodná s úpravou řídicího orgánu.

Dozorčí orgán má od řídicího orgánu právo na informace :

- a) pravidelně podávané nejméně jednou za tři měsíce, a to o průběhu a předpokládaném vývoji podnikání SE,
- b) neprodleně podávané o událostech, které by mohly mít na SE významný vliv,

c) jakéhokoliv charakteru, které jsou potřebné pro výkon jeho dohledu na práci řídicího orgánu, přičemž členský stát může stanovit, že tuto možnost je rovněž oprávněn využít každý člen dozorčího orgánu.

Každý člen dozorčího orgánu je oprávněn dozvědět se veškeré orgánu podané informace.

Vedle shora uvedených informací od řídicího orgánu, může dozorčí orgán získat další informace tím, že provede nebo nechá provést jakákoliv šetření potřebná k výkonu svých povinností.

Základem **monistického systému** je princip správního orgánu. Monistické evropské společnosti budou organizovány podle národních úprav, ať již akciových či vytvořených pro evropskou společnost jako v případě České republiky. Návrh tuzemského prováděcího zákona vychází z úpravy francouzské, která v sobě zahrnuje dva subsystémy. První subsystém spojuje funkci předsedy správní rady, voleného správní radou, a tzv. generálního ředitele. Předseda správní rady má postavení statutárního orgánu společnosti a je oprávněn k obchodnímu vedení. Ostatní členové správní rady vykonávají především činnost kontrolní, obdobně jako dozorčí rada v dualistickém systému. Druhý subsystém monistického modelu odděluje funkci předsedy správní rady a generálního ředitele, který je současně statutárním orgánem společnosti i osobou oprávněnou k obchodnímu vedení. Předseda správní rady plní roli reprezentativní a koordinační, v ostatním se jeho pravomoci shodují s postavením běžného člena správní rady, jejichž význam je v zásadě v rovině kontrolní.³⁾

Mezi společná pravidla pro dualistický a monistický systém patří dle čl. 46 – 51 např. :

- a) doba funkčního období orgánů společnosti,
- b) možnost povolit společnosti nebo jiné právnické osobě členství v jednom z jejích orgánů, nestanoví-li jinak právní předpisy vztahující se na akciové společnosti v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SE,
- c) zákaz členství (zastoupení) v kterémkoliv orgánu SE osobám vymezeným v čl. 47 bod 2 písm. a) a b),
- d) schvalování určitých druhů jednání řídicího orgánu dozorčím nebo správním orgánem,
- e) zachování povinnosti mlčenlivosti pro členy orgánů SE i po uplynutí funkčního období sdělovány nesmějí být informace o SE, jejichž šíření by mohlo poškodit zájmy společnosti, s výjimkou případů, ve kterých předání informací požadují nebo povolují vnitrostátní právní předpisy, vztahující se na akciové společnosti nebo ve kterých je sdělení ve veřejném zájmu),
- f) pravidla pro usnášeníschopnost a rozhodování v orgánech SE,
- g) odpovědnost za ztrátu nebo škodu členů řídicích, dozorčích a správních orgánů SE, která vznikla SE v důsledku porušení jim uložených právních, ze stanov vyplývajících nebo jiných

povinností při výkonu jejich funkce. Členové orgánů odpovídají v souladu s předpisy vztahujícími se na akciové společnosti v členském státě, ve kterém se nachází sídlo SE.

5. Přemístění sídla SE

Přemístění sídla SE do jiného členského státu nesmí vést k zániku SE ani k vytvoření nové právnické osoby. Další nezbytnou podmínkou (předpokladem) pro přemístění sídla bude vydání **osvědčení** potvrzující splnění všech úkonů a formalit, které musejí být před přemístěním sídla provedeny v souladu s vnitrostátním právním řádem.

Pro přemístění sídla musí být zpracován projekt (návrh), který musí být zveřejněn a akcionáři musí mít možnost se s ním seznámit alespoň jeden měsíc před konáním valné hromady, která by měla o přemístění rozhodnout. Kromě návrhu musí orgán SE zpracovat zprávu o přemístění, která vysvětlí všechny právní a ekonomické aspekty a rovněž důsledky pro akcionáře, věřitele i zaměstnance. Společnost musí prokázat, že byla poskytnuta dostatečná ochrana věřitelům společnosti.

Přemístění sídla nabývá účinnosti dnem, ke kterému bude akciová společnost zapsána do rejstříku příslušného pro nové sídlo. Jakmile nabude účinnosti nový zápis, oznámí tuto skutečnost rejstřík nového sídla rejstříku starého sídla. Výmaz starého sídla se provede teprve po obdržení tohoto oznámení. Nový zápis se zveřejní v souladu s principem publicity. Zveřejněním je zápis nového sídla účinný vůči třetím osobám. Dokud však nebyl zveřejněn výmaz SE z rejstříku jejího předchozího sídla, mohou třetí osoby nadále považovat za sídlo předchozí sídlo SE, neprokáže-li se, že těmto třetím osobám bylo nové sídlo známo.

Žádná SE *nesmí přemístit sídlo*, bylo-li vůči ní zahájeno řízení týkající se zrušení, likvidace, úpadku (konkurzu) nebo zastavení plateb nebo jiné podobné řízení. SE, která přemístila sídlo do jiného členského státu, je považována, pokud jde o veškeré pohledávky vzniklé před okamžikem přemístění sídla, za SE se sídlem v členském státě, ve kterém byla zapsána do rejstříku před přemístěním, i když žaloba byla podána po přemístění sídla. Tímto způsobem vyřešil evropský zákonodárce problém ochrany věřitelů SE po přemístění sídla.⁴⁾ Pamatováno je i na ochranu minoritních akcionářů a akcionářů, kteří s přemístěním sídla nesouhlasili.

6. Daňový režim SE

Úprava SE neobsahuje speciální ustanovení týkající se daňových otázek, proto se použije obecná evropská s vnitrostátní právní úprava. To znamená, že SE bude podrobena stejným

principům jako ostatní nadnárodní společnosti podle národních právních předpisů. Zdůrazňována je nutnost zavedení jednotného daňového základu společností pro zdanění zisků z nadnárodních transakcí. 5)

7. Roční účetní závěrka a konsolidovaná účetní závěrka SE

Sestavování, ověřování a zveřejňování roční účetní závěrky a případně konsolidované účetní závěrky, včetně doprovodné výroční zprávy, se řídí pravidly vztahujícími se na akciové společnosti řídicí se právem členského státu, ve kterém se nachází sídlo SE. Článek 62 nařízení o SE přináší z uvedeného pravidla výjimku pro SE, která je úvěrovou nebo finanční institucí, a SE, která je pojišťovnou.

8. Zapojení zaměstnanců do záležitostí SE

Směrnice Rady 2001/86/ES upravuje účast zaměstnanců na řízení evropských společností uvedených v nařízení o SE. Za tímto účelem se v každé SE dosáhne písemné dohody o účasti zaměstnanců na řízení v souladu s vyjednávacím postupem upraveným v člancích 3 až 6 nebo za okolností uvedených v článku 7 v souladu s přílohou. Evropská společnost nemůže být založena, dokud není účast zaměstnanců vyřešena v souladu s ustanoveními směrnice o SE.

Řídící orgány osob zúčastněných na zakládání SE jsou povinny *vytvořit ze zástupců zaměstnanců* v jednotlivých členských státech zvláštní vyjednávací orgán, tzv. vyjednávací výbor, v jehož rámci budou probíhat jednání o podobu a míru zapojení zaměstnanců do záležitostí SE, která má být založena. Výbor musí být svolán bez zbytečného odkladu po zveřejnění projektu založení SE. Příslušné orgány zúčastněných společností informují vyjednávací výbor o plánu a skutečném procesu zřízení SE do jejího zápisu do rejstříku.

Cílem činnosti vyjednávacího výboru je dosažení písemné dohody s řídicími orgány zúčastněných společností, která musí obsahovat alespoň náležitosti uvedené v čl. 4 směrnice o SE. Vyjednávání začne ihned po zřízení výboru a může pokračovat šest měsíců, popř. po dohodě stran nejdéle jeden rok po zřízení.

Účast zaměstnanců na řízení SE znamená jakýkoliv mechanismus, včetně informací, projednání a spolurozhodování, pomocí kterého mohou zástupci zaměstnanců ovlivňovat rozhodnutí, jež mají být ve společnosti přijata.

Směrnice rozlišuje zvláštní pravidla pro účast zaměstnanců na řízení SE, vznikla-li tato fúzí, transformací či jako holdingová nebo dceřiná.

9. Závěrem

Jedním z hlavních přínosů, který je sledován institutem evropské akciové společnosti, je umožnit doposud nepřipustné nadnárodní fúze, jež dosud nebyly povoleny ani českým právním řádem, ani většinou národních právních řádů stávajících členských států EU. Vstupem nařízení o SE v platnost, tj. 8. října 2004, bude možné fúzovat akciové společnosti se sídlem v různých členských státech, a to právě prostřednictvím evropské akciové společnosti s umístěním jejího sídla do některého ze států společenství.

Literatura

- 1) Dědič, J. – Čech, P. : Obchodní právo po vstupu ČR do EU, BOVA POLYGON, Praha 2004, str. 146
- 2) K tomu viz blíže : Kubiková, M. – Wolfová, L. : Evropská akciová společnost, Právní rádce 5/2004, str. 6 a násl.

VII. Družstvo

1. Úvod do problematiky

Právní úprava družstva je v obchodním zákoníku obsažena v jeho druhé části, hlavě II, § 221 - § 260. Není-li v hlavě II uvedeno jinak, použijí se na družstvo přiměřeně ustanovení hlavy I díl I (§ 56 až 75b) druhé části ObchZ.

Dle § 221 odst. 1 ObchZ je **družstvo společenstvím neuzavřeného počtu osob založeným za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních nebo jiných potřeb svých členů. Družstvo, které zajišťuje bytové potřeby svých členů, je družstvem bytovým** (srov. § 221 odst. 2 ObchZ).

Pokud je družstvo založeno za nepodnikatelským účelem, pak jeho činnost musí směřovat k podpoře hospodaření nebo jiných aktivit jeho členů. Družstvo *nelze založit* k podpoře obecně prospěšných aktivit nebo za účelem podpory jiných osob než právě členů družstva. Z toho plyne, že de lege lata není česká legislativa připravena na existenci tzv. sociálních družstev.¹⁾

Zákon charakterizuje družstvo jako *společenství*. Tím dává najevo, že nejen motivace jeho zakladatelů, ale i funkce samotného družstva nejsou vymezeny pouze ziskovým kritériem. Neméně významným posláním a funkcí družstva (a to platilo po celou dobu existence družstev, ve všech společenských systémech, v nichž až dosud družstva působila) jsou jeho poslání a funkce sociální.²⁾

Obchodní zákoník upravuje **jednotně** právní formu družstva, bez ohledu na předmět jejich činnosti. Z úvodního ustanovení plyne, že družstvo může být založeno shodně jako kapitálové obchodní společnosti jak za účelem materiálním, tak za účelem ideálním, popřípadě též za oběma účely společně.

Družstvo je považováno za soukromoprávní podnikatelský subjekt, lišící se od obchodních společností jen specifickou úpravou vnitřních vztahů mezi družstvem a členy, jakož i mezi členy navzájem. Členové družstva se účastní na společné podnikatelské činnosti a jejím výsledku obdobně jako společníci obchodních společností.

Družstvo je **právníckou osobou** odpovídající za porušení svých závazků celým svým majetkem a současně je **podnikatelem** ve smyslu § 2 odst. 2 písm a) ObchZ, a to i tehdy, není-li založeno za účelem podnikání, ale za účelem zajišťování potřeb svých členů.

Obecně platí, že družstva jsou zakládána za účelem uspokojování potřeb svých členů, ať se tento cíl uskutečňuje podnikatelskou či jinou činností. Orgány EU vnímají družstva zejména

v souvislostech s jejich úlohou v sociální ekonomice a v podpoře zmírňování nezaměstnanosti. V Evropě i mimo Evropu existují různorodé druhy a typy družstev zabývající se širokým spektrem rozličných činností a podnikání v mnoha odvětvích a oborech. V posledních letech nabývají v některých evropských zemích na významu tzv. „družstva sociální“ zaměřující se na podporu určitým způsobem handicapovaných lidí či na jejich začleňování do vhodných pracovních procesů.³⁾

Družstvo musí mít nejméně **pět členů**, což *neplatí*, jsou-li jeho členy alespoň dvě právnické osoby. Na trvání družstva nemá vliv přistoupení dalších členů nebo zánik členství dosavadních členů, splňuje-li družstvo podmínku minimálního počtu členů vyjádřenou v ust. § 221 odst. 4 ObchZ. Není tedy možné povolit vznik družstva při kombinaci např. dvou fyzických osob a jedné právnické osoby. Takový či podobný stav (jedna fyzická a jedna právnická osoba, tři fyzické a jedna právnická osoba) vzniklý kdykoliv po zápisu družstva do obchodního rejstříku, by byl důvodem ke zrušení družstva. Z cit. ust. lze dovést jeden z principů družstevnictví, jímž je princip kolektivismu. Založení a celá další existence družstva je výsledkem projevu vůle určitého kolektivu lidí sdružit se ke společné činnosti.⁴⁾

Členové družstva **neručí** za závazky družstva, a to ani do výše nesplaceného vkladu. Stanovy však mohou určit, že členové družstva nebo někteří z nich mají na základě rozhodnutí členské schůze vůči družstvu uhrazovací povinnost přesahující členský vklad na krytí ztrát družstva. Z právní úpravy plyne, že člen družstva nehradí závazky družstva jeho věřitelům přímo, ani za ně neodpovídá. Finanční prostředky poskytnuté z titulu uhrazovací povinnosti předává družstvu, které je může použít výlučně na úhradu vzniklé ztráty.

Uhrazovací povinnost člena nemůže přesáhnout trojnásobek členského vkladu. Podobná povinnost může vzniknout na základě společenské smlouvy a po usnesení valné hromady i společníkům v SRO. Výše příplatku je však vázána na základní kapitál, nikoliv na výši členského vkladu.

Zcela odlišně od kapitálových obchodních společností je v obchodním zákoníku (srov. § 223 ObchZ) řešena otázka základního kapitálu družstva a otázka vniku družstva, resp. fáze založení.

Na základě výše uvedeného lze shrnout, že družstvo :

- * je právnickou osobou,
- * je podnikatelem,
- * může být založeno za účelem materiálním i ideálním,
- * povinně vytváří základní kapitál a nedělitelný fond,

- * odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem,
- * zřizuje orgány, jejichž členy mohou být pouze členové družstva.

2. Založení a vznik družstva

Vznik družstva se stejně jako u obchodních společností štěpí na dvě fáze – založení družstva a jeho zápis do obchodního rejstříku.

Oproti právní úpravě obchodních společností však zakladatelé nevyhotovují společenskou smlouvu. Pro založení družstva se vyžaduje konání **ustavující schůze družstva**.

Zákon upravuje období přípravy založení družstva až teprve od okamžiku, kdy se sejde ustavující členská schůze a zahájí jednání. Ustavující členskou schůzi zpočátku řídí její svolavatel. Přestože zákon nečiní ani zmínku o nějakém přípravném výboru, komisi či jinak označené skupině aktivistů, kteří obstarají celou přípravnou fázi založení družstva včetně svolání a organizace ustavující schůze, zpracování návrhu stanov a další rozhodnutí, která má tato schůze přijmout, je zřejmé, že v roli svolavatele nebude vystupovat nikdo jiný, než právě zástupce této iniciativní přípravné skupiny.⁵⁾

Obdobně se k uvedenému problému staví i další autoři.⁶⁾ Upozorňují na to, že činnost těch, kteří hodlají založit družstvo, musí být organizována již před svoláním ustavující schůze, protože je potřebné dojednat základní záležitosti týkající se budoucí podoby družstva, účelu jeho založení, předmětu činnosti či podnikání apod. Dále musí být připraven návrh stanov, který bude předložen ustavující schůzi, připravena organizačně ustavující schůze atd.

Ustavující schůze družstva :

- a) určuje zapisovaný základní kapitál,
- b) schvaluje stanovy,
- c) volí představenstvo a kontrolní komisi.

Před rozhodováním o těchto záležitostech zvolí ustavující členská schůze svého předsedajícího. Do jeho zvolení řídí schůzi svolavatel.

Na ustavující schůzi družstva jsou oprávněny hlasovat osoby, které podaly do družstva přihlášku. Zákon nestanoví termín, do kterého musí být přihláška podána. Nic nebrání tomu, aby ji fyzická nebo právnická osoba předložila nejpozději před zahájením ustavující schůze. I tohoto důvodu je žádoucí, aby svolavatel (nestanoví-li tak zákon) určil pravidla pro podávání přihlášky.

Ustavující schůze družstva volí a přijímá usnesení *většinou* přítomných. Za přítomné se považují pouze osoby uvedené v § 224 odst. 3 ObchZ. V ust. § 224 odst. 4 je ObchZ označuje jako „uchazeče o členství“ a dává jim právo vzít svou přihlášku zpět ihned po hlasování o stanovách, jestliže hlasovali proti jejich přijetí. Zákon neurčuje způsob ani formu zpětvzetí přihlášky. Projev osoby by mohl být učiněn ústně a uveden v zápise o ustavující schůzi, nebo písemně ve vazbě na povinnost písemné přihlášky. Vezme-li uchazeč o členství svou přihlášku zpět, zanikají mu hlasovací práva stran dalších bodů programu ustavující schůze. Zákon neodpovídá na otázku, zda osoba může na schůzi dále setrvat, nesmí-li hlasovat o dalších bodech programu a ztrácí-li i postavení uchazeče o členství v družstvu.

Podmínkou účasti na ustavující schůzi je podání přihlášky, nikoliv splacení členského vkladu. Ke vkladové povinnosti se uchazeč o členství v družstvu zavazuje až prostřednictvím stanov, hlasuje-li pro jejich přijetí. Jestliže stanovy nejsou schváleny dostatečným počtem osob nezbytným pro založení družstva nebo souhrn členských vkladů osob, které pro stanovy hlasovaly nepostačí k výši zapisovaného základního kapitálu, nemůže být družstvo založeno a nemůže vzniknout.

Není-li podmínkou účasti na ustavující schůzi splacení členského vkladu, nemusí být po zpětvzetí přihlášky řešena otázka vrácení vkladu, jak se může stát na ustavující valné hromadě akciové společnosti založené na základě veřejné nabídky akcií. Proto lze dojít k závěru, že osoba, která hlasovala proti přijetí stanov, ustavující schůzi opustí.

Zákon výslovně nezakazuje, aby se na ustavující schůzi řešily i *další okruhy otázek*, než jaké uvádí obchodní zákoník v ust. § 224 odst. 2 (srov. např. § 223 odst. 5 ObchZ, § 224 odst. 5 ObchZ). Budoucí členové mohou být dále např. detailně informováni o podnikatelském záměru, obchodních partnerech (dodavatelích, odběratelích produktů), distribuci výrobků atd. Stejně tak mohou být zúčastněným osobám blíže vymezeny způsoby zajišťování potřeb členů. Některé z těchto otázek však mohou být obchodním tajemstvím či informacemi důvěrného charakteru. Z toho důvodu lze dojít ke stejnému závěru – totiž povinnosti osoby, která hlasovala proti přijetí stanov opustit v daném okamžiku ustavující schůzi.

K založení družstva prostřednictvím ustavující schůze je nutné, aby se na ní uchazeči o členství zavázali k **členským vkladům** dosahujícím částky zapisovaného základního kapitálu. Základní členský nebo vstupní vklad musí být splacen do 15 dnů od konání ustavující schůze družstva určenému členu představenstva způsobem stanoveným členskou schůzí. V souladu s ust. § 260 ObchZ se na splácení vkladů a postavení správce vkladů použije ust. § 60 ObchZ. Marným uplynutím 15denní lhůty se přihláška do družstva zrušuje a osobě, která vkladovou povinnost nesplnila, členství v družstvu nevznikne. Správce vkladu (člen představenstva) a

představenstvo jako kolektivní orgán musí po uplynutí 15denní lhůty vzít na zřetel, zda členský nebo alespoň vstupní vklad splatil dostatečný počet osob, aby bylo dosaženo výše zapisovaného základního kapitálu určeného zákonem nebo stanovami, či alespoň jeho poloviny, a mohl být podán návrh na zápis družstva do obchodního rejstříku.

Průběh ustavující schůze družstva se osvědčuje notářským zápisem, jehož přílohou je seznam členů a výše jednotlivých členských vkladů, k nimž se na ustavující schůzi zavázali.

Dále se o rozhodnutí ustavující schůze o schválení stanov pořídí notářský zápis, který musí obsahovat též schválený text stanov.

Z ust. § 224 odst. 6 ObchZ plyne, že se pořizují **dva notářské zápisy**, přičemž každý z nich má odlišnou povahu :

* notářským zápisem o ustavující schůzi se osvědčuje průběh této schůze a jeho přílohu tvoří seznam členů spolu s výší jednotlivých členských vkladů,

* notářský zápis týkající se schválení stanov není zápisem, který osvědčuje přijetí stanov, ale zápis o rozhodnutí ustavující schůze o schválení stanov a jeho přílohu tvoří schválený text stanov. Jde o druh notářského zápisu „o rozhodnutí orgánu obchodní společnosti“ podle NotŘ (§ 80a a násl. NotŘ).⁷⁾

Družstvo **vzniká** dnem zápisu do obchodního rejstříku. Před podáním návrhu na tento zápis musí být splacena alespoň polovina zapisovaného základního kapitálu.

Návrh na zápis je povinno podat představenstvo a podepisují jej všichni jeho členové. Pravost podpisu osob podávajících návrh na zápis do obchodního rejstříku a podpisů eventuální plné moci musí být úředně ověřena.

K návrhu na zápis se přikládá :

- a) stejnopis notářského zápisu o ustavující schůzi družstva,
- b) stejnopis notářského zápisu o rozhodnutí ustavující schůze družstva o schválení stanov,
- c) stanovy družstva,
- d) doklad o splacení stanovené části zapisovaného základního kapitálu.
- e) příslušné živnostenské nebo jiné podnikatelské oprávnění,
- f) důkaz o tom, že činnost, která má být zapsána jako předmět podnikání a kterou mohou podle zvláštních předpisů vykonávat pouze fyzické osoby, bude vykonávána pouze s pomocí k tomu oprávněných osob,
- g) u zahraniční fyzické osoby, která se zapisuje do obchodního rejstříku jako osoba oprávněná jednat jménem družstva, doklad o povolení k pobytu na území ČR,
- h) právní důvod užívání místností, v nichž je umístěno sídlo nebo podnikání družstva.

Zápis se provede ke dni určenému v návrhu na zápis. Nabude-li usnesení o povolení zápisu právní moci později nebo návrh neobsahuje den, ke kterému má být zápis proveden, provede se zápis ke dni právní moci tohoto usnesení.

Družstvo je povinno bez zbytečného odkladu předložit rejstříkovému soudu ve dvojitě vyhotovení listiny, které se zakládají do sbírky listin. Listiny, jimiž se nedokládají zapisované skutečnosti, se předkládají v jednom vyhotovení. Rozhodnutí soudu, která se zakládají do sbírky listin, založí do sbírky listin soud.

3. Základní kapitál družstva

Ve druhé části obchodního zákoníku nazvané Obchodní společnosti a družstvo, v hlavě I Obchodní společnosti, díle I Obecná ustanovení, ust. § 58 odst. 1 je vymezen základní kapitál společnosti jako peněžní vyjádření peněžitých a nepeněžitých vkladů všech společníků do základního kapitálu společnosti. Musí být vyjádřen v jednotkách české měny. Společník se účastní na základním kapitálu vkladem. Základní kapitál je součástí vlastního kapitálu.

Ustanovení § 56 až 75b ObchZ se na družstvo použijí přiměřeně, nestanoví-li se v hlavě II jinak. Právní úprava základního kapitálu družstva je v ust. § 223 ObchZ odlišná od obecného ustanovení § 58 ObchZ, potažmo od právní úpravy základního kapitálu v kapitálových obchodních společnostech.

V družstvu se rozlišuje :

- a) základní kapitál a
- b) zapisovaný základní kapitál.

Základní kapitál družstva tvoří souhrn členských vkladů, k jejichž splacení se zavázali členové družstva. Dle § 223 odst. 4 ObchZ se mohou členové družstva zavázat – připouštějí-li to stanovy – k dalšímu členskému vkladu a k další majetkové účasti na podnikání družstva za podmínek určených stanovami. Do základního kapitálu družstva se však započítávají pouze základní členské vklady a další členské vklady. Nezapočítávají se tzv. další majetkové účasti na podnikání družstva, jež jsou jiným institutem majetkového vztahu člena družstva k družstvu.

Základní kapitál družstva má variabilní povahu, jeho výše je závislá na počtu členů či na výši dalších členských vkladů, k nimž se členové nebo někteří z nich zavázali.

Do obchodního rejstříku se zapisuje výše základního kapitálu určená stanovami, tzv. zapisovaný základní kapitál, jehož výše musí činit minimálně 50 000 Kč. Před podáním

návrhu na zápis do obchodního rejstříku musí být splaceno alespoň 25 000 Kč, tj. polovina částky požadovaná zákonem. Určí-li stanovy jinou výši zapisovaného základního kapitálu (roz. směrem nahoru), musí být splacena polovina z této částky.

Zapisovaný základní kapitál má konstantní povahu a každá jeho změna musí být provedena změnou stanov, která se zapisuje do obchodního rejstříku.

Jak při vzniku družstva, tak v průběhu jeho trvání se může výše základního kapitálu rovnat výši zapisovaného základního kapitálu. Přistoupí-li do družstva další člen nebo členové, zvýší se částka základního kapitálu. Vystoupí-li z družstva člen nebo členové při rovnající se výši základního kapitálu a zapisovaného základního kapitálu, muselo by družstvo změnou svých stanov zvýšit základní členský vklad tak, aby souhrn členských vkladů dosáhl alespoň výše zapisovaného základního kapitálu, popř. doplnit do stanov ustanovení o dalším členském vkladu za předpokladu, že by se členové či někteří z nich zavázali ke splacení těchto vkladů alespoň ve výši zajišťující minimální zákonnou výši zapisovaného základního kapitálu.⁸⁾

Člen družstva je povinen splatit členský vklad přesahující vstupní vklad do tří let od vzniku družstva, neurčí-li stanovy lhůtu kratší. Stanovy mohou určit, že členové jsou povinni, vyžaduje-li to ztráta družstva, splatit na základě rozhodnutí členské schůze nesplacenou část členského vkladu ještě před dobou její splatnosti.

Ohledně formy vkladu nemá družstvo žádné speciální ustanovení ve vztahu k § 59 ObchZ. Vkladem mohou být peněžní prostředky nebo jiné penězi ocenitelné hodnoty. Nepeněžité vklady se ocení způsobem určeným stanovami nebo při založení družstva způsobem dohodnutým všemi členy. Pro vklady členů do družstva se nepoužije ust. § 59 odst. 3 a 4 ObchZ. Nepeněžitý vklad musí být při založení družstva splacen před zápisem výše zapisovaného základního kapitálu do obchodního rejstříku.

4. Stanovy družstva

Oproti všem obchodním společnostem, k jejichž založení je třeba vypracovat společenskou smlouvu (zakladatelskou smlouvu, zakladatelskou listinu), nevyžaduje se podobný dokument u družstva, neboť to se zakládá na ustavující schůzi. Klíčovou roli při úpravě právních poměrů družstva, jakož i vztahů mezi družstvem a jeho členy, mají stanovy. Obligatorní náležitosti stanov jsou vyjmenovány v ust. § 226 odst. 1 ObchZ, fakultativní náležitosti se promítají v celé právní úpravě družstva.

Stanovy družstva musí obsahovat :

- a) firmu a sídlo družstva,
- b) předmět podnikání (činnosti),
- c) vznik a zánik členství, práva a povinnosti členů k družstvu a družstva k členům,
- d) výši základního členského vkladu, popřípadě i výši vstupního vkladu, způsob splácení členských vkladů a vypořádání členského podílu při zániku členství,
- e) orgány družstva a počet jejich členů, délku jejich funkčního období, způsob ustavování, působnost a způsob jejich svolávání a jednání,
- f) způsob použití zisku a úhrady případné ztráty,
- g) tvorbu a použití nedělitelného fondu,
- h) další ustanovení, vyplývá-li to z obchodního zákoníku.

Při tvorbě **firmy** družstva lze aplikovat tzv. smíšený princip. Kmen firmy může být určen „volným způsobem“ (např. jako fantazijní nebo odvozený z předmětu podnikání) při dodržení zásady nezaměnitelnosti a zákazu klamavosti, obligatorní dodatek „družstvo“ je vyjádřením principu přísné pravdy. Na rozdíl od obchodních společností se nepřipouští u dodatku žádná zkratka, ovšem není vyloučeno bližší zaměření družstva prostřednictvím slova bytové, stavební, zemědělské aj., a to v zájmu právní jistoty členů i třetích osob. Firma družstva může obsahovat i dodatek místní.

Právní úprava **sídla** právnické osoby je obsažena v ust. § 19c občanského zákoníku. Sídlo musí být určeno adresou, kde právnická osoba sídlí skutečně, tedy místem, kde je umístěna její správa a kde se veřejnost může s právnickou osobou stýkat. Uvádí-li právnická osoba jako své sídlo jiné místo než své sídlo skutečné, může se každý dovolávat i jejího skutečného sídla. Sídlo právnické osoby může být i v bytě, pokud je to slučitelné s jejím účelem a odpovídá to i povaze a rozsahu její činnosti. Ve stanovách družstva postačí uvedení namísto sídla jen obec, kde je jeho sídlo. K zápisu do obchodního rejstříku však musí družstvo ohlásit plnou adresu svého sídla. Dle ust. § 30 odst. 4 ObchZ je družstvo povinno před zápisem do obchodního rejstříku prokázat právní důvod užívání místnosti, do nichž sídlo umístilo.

Jako **předmět podnikání** družstva se do obchodního rejstříku zapíše činnost, kterou podle zvláštních předpisů mohou vykonávat pouze fyzické osoby, jen jestliže žadatel prokáže, že tato činnost bude vykonávána pomocí osob, které jsou k tomu oprávněny podle těchto předpisů. Nestanoví-li zvláštní zákon jinak, je žadatel o zápis do obchodního rejstříku povinen prokázat, že nejpozději dnem zápisu mu vznikne živnostenské či jiné oprávnění k činnosti, která má být jako předmět podnikání (činnosti) zapsána do obchodního rejstříku.

Obecnou úpravu **vzniku a zániku členství** obsahuje ust. § 227 ObchZ, jehož odst. 5 přikazuje podrobnější úpravu členství a jeho vzniku a zániku úpravě ve stanovách.

Členy družstva mohou být osoby fyzické i právnické, výslovně nejsou vyloučeny ani osoby zahraniční.

Po splnění podmínek vyplývajících ze zákona (podání přihlášky, splacení vkladu) a stanov vzniká členství způsoby uvedenými v ust. § 227 odst. 2 ObchZ, jež má kogentní povahu. Stanovy se od něho nemohou odchýlit. Družstvo vede seznam všech svých členů.

Členství v družstvu zaniká způsoby uvedenými v ust. § 231 a násl. ObchZ.

Stanovy upraví, zda je člen povinen splatit základní vklad v plné výši do 15 dnů od vzniku členství nebo má právo zaplatit tzv. vstupní vklad v určité výši a do tří let jej uhradit celý. Minimální výše vkladu zákonem stanovena není, odvíjí se od počtu členů a výše zapisovaného základního kapitálu. K vypořádacímu podílu viz níže.

Obligatořními **orgány** družstva jsou členská schůze, představenstvo a kontrolní komise. V souladu se zněním stanov může družstvo konstituovat i *další orgány*, jejichž působnost a postavení nesmí zasahovat do působnosti a postavení zákonných orgánů ani jejich působnost či postavení určené zákonem přejímat. Výjimkou ze soustavy tří obligatořních orgánů je existence malého družstva.

Stanovy musí obsahovat alespoň základní náležitosti, podle nichž postupuje členská schůze při rozhodování o použití a rozdělování zisku a o způsobu úhrady případné ztráty.

Při svém vzniku je družstvo povinno zřídit **nedělitelný fond**, a to nejméně ve výši 10% zapisovaného základního kapitálu. Tento fond družstvo doplňuje, nejméně o 10% ročního čistého zisku, a to až do doby, než výše nedělitelného fondu dosáhne částky rovnající se polovině zapisovaného základního kapitálu družstva. Stanovy mohou určit, že se vytváří vyšší nedělitelný fond nebo další zajišťovací fondy. Nedělitelný fond se nesmí použít za trvání družstva k rozdělení mezi členy.

5. Vznik a zánik členství v družstvu

Již úvodní ustanovení § 221 odst. 4 ObchZ předpokládá a ust. § 227 odst. 1 stvrzuje, že členy družstva mohou být osoby fyzické i právnické. Členství nevzniká před zaplacením vstupního vkladu.

Stanovami může být členství v družstvu podmíněno *pracovním vztahem*. V takovém případě se členem družstva může stát pouze fyzická osoba, která skončila povinnou školní docházkou a dosáhla 15 let svého věku. Nevyplývá-li ze stanov něco jiného, vzniká členství

dnem, který byl sjednán jako den vzniku pracovního vztahu, a zaniká dnem zániku pracovního vztahu člena k družstvu.

Po splnění podmínek vyplývajících ze zákona a stanov **vzniká členství** :

- a) při založení družstva dnem vzniku družstva, tj. zápisem družstva do obchodního rejstříku,
- b) za trvání družstva přijetím za člena na základě písemné členské přihlášky a jejího přijetí družstvem, tzn., že se jedná o vznik členství na základě dvoustranného projevu vůle (smlouvy),
- c) převodem členství, pokud jej stanovy nevyklučují,
- d) jiným způsobem stanoveným zákonem, např. sloučením nebo rozdělením družstva, či v souvislosti s děděním.

Obchodní zákoník obsahuje jen rámcovou úpravu členství. V souladu s ust. § 227 odst. 5 ObchZ bude jeho podrobnější úprava, jakož i vznik a zánik členství zahrnuta ve stanovách.

Jako institut družstevního práva je institut členství již tradičně koncipován na principu *dobrovolnosti a rovnosti*. Princip dobrovolnosti znamená vznik členství na základě svobodného projevu vůle jak uchazeče o členství, tak družstva. Znamená však i dobrovolnost setrvání v tomto vztahu. Princip rovnosti znamená jednak rovnost uchazečů o členství, neboť všichni musí splňovat předpoklady pro to, aby členství vzniklo, jednak rovnost v postavení členů vůči sobě navzájem při výkonu členských práv a povinností. Jediný přípustný rozdíl mezi členy vyplývá z jejich funkčního či pracovního zařazení v družstvu, a to ještě jen při výkonu těchto funkcí nebo pracovních povinností. ⁹⁾

Vztahy člena k družstvu mají de lege lata povahu obchodně závazkových vztahů.. To platí i mezi členy družstva navzájem (srov. ust. § 263 odst. 3 písm. b) ObchZ).V tomto případě nemá žádnou relevanci, že členové družstva obvykle nemají postavení podnikatele. Pro řízení ve sporech mezi členem družstva a družstvem a členy družstva navzájem jsou v prvním stupni příslušné krajské soudy.

Stejně jako SRO nebo AS, která vydala akcie na jméno vede i družstvo **seznam** všech svých členů, do něhož se zapisuje :

- a) firma nebo název a sídlo právnické osoby,
- b) jméno a bydliště fyzické osoby,
- c) výše členského vkladu a výše, v níž byl splacen,
- d) bez zbytečného odkladu všechny změny evidovaných skutečností.

Představenstvo umožní každému, kdo osvědčí právní zájem, aby do seznamu nahlédl. Člen družstva má právo do seznamu nahlížet a žádat vydání potvrzení o svém členství a obsahu

jeho zápisu v seznamu. Právní zájem může prokázat např. manžel, bývalý manžel v rámci vypořádání společného jmění manželů či dědicové v dědickém řízení po zemřelém členovi.

Členská práva a povinnosti může člen **převést** na :

- a) jiného člena družstva, pokud to stanovy nevylučují,
- b) jinou osobu se souhlasem představenstva.

I převod práv a povinností ze člena na člena může být podmíněn souhlasem představenstva.

Stanovy mohou určit důvody, které převod na člena družstva nebo na třetí osobu *vylučují*. Proti zamítavému rozhodnutí se může člen nebo třetí osoba odvolat k členské schůzi. Rozhodnutím představenstva nebo členské schůze o schválení dohody o převodu členských práv a povinností se stává nabyvatel práv a povinností členem družstva v rozsahu práv a povinností převádějího člena.

Stanovy mohou určit případy, kdy představenstvo *nesmí odmítnout souhlas* s převodem členských práv a povinností nebo se nevyžaduje souhlas představenstva.

V případech, kdy převod členských práv a povinností nevyžaduje souhlas představenstva, přecházejí členská práva a povinnosti spojená s členstvím na nabyvatele ve vztahu k družstvu předložením smlouvy o převodu členství příslušnému družstvu nebo pozdějším dnem uvedeným v této smlouvě. Stejně účinky jako předložení smlouvy o převodu členství nastávají, jakmile příslušné družstvo obdrží písemné oznámení dosavadního člena o převodu členství a písemný souhlas nabyvatele členství.

Převod práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu na základě dohody nepodléhá souhlasu orgánů družstva.

Způsoby zániku členství v družstvu jsou vymezeny v ust. § 231 ObchZ. Členství **zaniká** :

- * písemnou dohodou,
- * vystoupením,
- * vyloučením,
- * prohlášením konkursu na majetek člena,
- * pravomocným nařízením výkonu rozhodnutí postižením členských práv a povinností,
- * vydáním exekučního příkazu k postižení členských práv a povinností po právní moci usnesení o nařízení exekuce,
- * zánikem družstva.

Dohoda o ukončení členství musí mít písemnou formu a obsahovat obecné náležitosti dvoustranného právního úkonu. Především z ní musí být zřejmý den ukončení členství.

Důvody ukončení členství budou nutné jen v případě, že o to jeden z účastníků požádá. Zánik členství nemá vliv na trvání pracovního vztahu, byl-li podmínkou vzniku členství.

Vystoupení je zánik členství založený na jednostranném projevu vůle člena družstva směřujícím k ukončení členství. Vystoupením zaniká členství v době určené stanovami, nejdéle však uplynutím šesti měsíců ode dne, kdy člen písemně oznámil vystoupení představenstvu družstva.

Vyloučení je dalším ze způsobů zániku členství, ovšem ze strany družstva a za podmínek stanovených zákonem nebo z jiných důležitých důvodů uvedených ve stanovách. Člen družstva může být vyloučen, jestliže opětovně a přes výstrahu porušuje členské povinnosti. Fyzická osoba může být dále vyloučena, pokud byla pravomocně odsouzena pro úmyslný trestný čin, který spáchala proti družstvu nebo členu družstva. Neurčí-li stanovy jinak, rozhoduje o vyloučení člena představenstvo a členovi musí být rozhodnutí písemně oznámeno. Proti rozhodnutí o vyloučení má člen právo podat odvolání k členské schůzi, a to do tří měsíců ode dne, kdy se dověděl nebo mohl dovědět o rozhodnutí o vyloučení, jinak toto právo zaniká. Zruší-li členská schůze rozhodnutí představenstva o vyloučení člena z družstva, má se za to že jeho členství nikdy nezaniklo.

Je-li rozhodnutí členské schůze o vyloučení člena z družstva v rozporu s právními předpisy nebo stanovami, prohlásí soud na návrh člena, jehož se rozhodnutí týká, toto rozhodnutí za neplatné. Právo na podání návrhu musí být uplatněno do tří měsíců ode dne konání členské schůze, která vyloučení potvrdila, nejpozději do jednoho roku od jejího konání, jinak zaniká.

Jestliže členská schůze rozhodnutí nepřijala proto, že o něm nehlasovala, anebo že obsah rozhodnutí neodpovídá rozhodnutí, které členská schůze přijala, lze návrh podat do tří měsíců ode dne, kdy se člen o takovém rozhodnutí dozvěděl, nejdéle však do jednoho roku ode dne konání nebo tvrzeného konání členské schůze.

V ust. § 232 odst. 1 – 3 upravuje obchodní zákoník následky **zániku členství smrtí fyzické osoby**. Dědic členských práv a povinností zůstavitele může požádat družstvo o členství. Zákon nebo stanovy mohou určit, kdy představenstvo nesmí dědicovo členství odmítnout nebo kdy se nevyžaduje souhlas představenstva s nabytím členských práv a povinností dědicem. Souhlas představenstva se nevyžaduje, jestliže dědic nabyl práva a povinnosti spojené s členstvím v bytovém družstvu. Dědic, který se nestal členem, má nárok na vypořádací podíl člena, jehož členství zaniklo.

Členství právnické osoby v družstvu zaniká :

* jejím vstupem do likvidace nebo

- * prohlášením konkursu, popřípadě
- * jejím zánikem.

Má-li právnická osoba právního nástupce, vstupuje nástupce do všech dosavadních jejích členských práv a povinností.

Z ust. § 232 ObchZ výslovně plyne, že nástupce zemřelé fyzické osoby musí o své členství v družstvu projevit zájem a být družstvem za člena přijat. Právní nástupce zaniklé právnické osoby – člena družstva se jeho členem stane automaticky. Nevyžaduje se ani jeho projev vůle stát se členem družstva ani souhlas družstva se vznikem jeho členství.

Při zániku členství za trvání družstva má dosavadní člen nárok na **vypořádací podíl**. Neurčují-li stanovy jinak :

- * určí se vypořádací podíl poměrem splaceného členského vkladu dosavadního člena násobeného počtem ukončených roků jeho členství k souhrnu splacených vkladů všech členů násobených ukončenými roky jejich členství (roz. rok reálný, nikoliv kalendářní),
- * je pro určení vypořádacího podílu rozhodný stav vlastního kapitálu družstva podle účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo, přičemž se nepřihlíží ke kapitálu, jež je v nedělitelném fondu, a jestliže to vyplývá ze stanov, i v jiných zajišťovacích fondech, jakož i ke vkladům členů s kratším než ročním členstvím přede dnem, k němuž se sestavuje řádná účetní závěrka,
- * je nárok na vypořádací podíl splatný uplynutím tří měsíců od schválení účetní závěrky za rok, v němž členství zaniklo.

Vypořádací podíl se uhrazuje v penězích. Ust. § 234 ObchZ umožňuje, aby stanovy určily jinou formu vypořádání, pokud vklad spočíval v převodu vlastnického práva k nemovitosti nebo v poskytnutí jiného věcného plnění. Požádá-li o to člen, vypořádání se realizuje vrácením nemovitosti, a to v hodnotě, která je evidována v majetku družstva v době zániku členství. Případný rozdíl hradí družstvo v penězích. Na vrácení zemědělské půdy vložené do družstva má člen nárok i v případě, že tento nárok stanovy neurčují.

Ust. § 236 ObchZ se zabývá **rozdělením zisku**. Za prvé je třeba uvést, že nárok na podíl na zisku vzniká jen za období trvání členství a za druhé, že členové družstva nemají ze zákona nárok na podíl ze zisku družstva. Nárok na podíl na zisku a předpoklady jeho vzniku určují stanovy družstva, popřípadě členská schůze svým rozhodnutím při projednání řádné účetní závěrky.

Ne vyplývá-li ze stanov něco jiného, určí se podíl člena na zisku určeném k rozdělení mezi členy poměrem výše jeho splaceného vkladu k splaceným vkladům všech členů. U členů, jejichž členství v rozhodném roce trvalo jen část roku, se tento podíl poměrně krátí. Stanovy

nebo usnesení členské schůze, pokud to stanovy připouštějí, mohou určit jiný způsob vymezení podílu člena na zisku, který se má rozdělit mezi členy.

6. Orgány družstva

Výčet orgánů družstva je uveden v ust. § 237 ObchZ, výjimka z této struktury se týká pouze malého družstva (srov. § 245 ObchZ). Ust. § 246 a násl. ObchZ přináší společná ustanovení o členství v orgánech družstva.

Družstvo musí mít povinně tři orgány :

- a) **členskou schůzi**, která je tvořena přímo členy družstva, tzn., že se nejedná o orgán složený z volených členů,
- b) **představenstvo**, jakožto statutární orgán, jehož členové jsou voleni z řad členů družstva členskou schůzí,
- c) **kontrolní komisi**, jakožto kontrolní orgán, jejíž členové jsou rovněž voleni z řad členů družstva členskou schůzí.

Stanovy mohou určit, že budou vytvořeny i **další orgány**, jejichž působnost je dána právě stanovami. Jak již bylo shora uvedeno, nemohou tyto další orgány zasahovat do zákonného postavení a působnosti orgánů družstva výslovně uvedených v zákoně. Může se jednat např. o členskou schůzi provozovny, různé výbory či rady, nebo dozorčí orgány na úrovni provozoven.

V ust. § 238 ObchZ je stanovena pouze jediná podmínka pro volbu člena do orgánu družstva, a to dovršení věku 18 let. Ust. § 243 odst. 8 ObchZ týkající se představenstva družstva však odkazují na příslušná ustanovení o představenstvu akciové společnosti, jež pro členy představenstva, popřípadě jiných orgánů družstva podílejících se na řízení družstva platí obdobně. Ust. § 244 odst. 8 ObchZ týkající se kontrolní komise odkazuje na ust. § 243 odst. 8, tj. na představenstvo družstva, potažmo na obdobné použití příslušných ustanovení o představenstvu akciové společnosti. Jedná se o ust. § 193 odst. 2, § 194 odst. 2 věta první až pátá a odst. 4 až 7 ObchZ. Dodrženo musí být rovněž ust. § 31a ObchZ.

Má-li se na členy představenstva a kontrolní komise stran podmínek pro volbu obdobně použít ust. § 194 odst. 7 ObchZ, pak platí, že členem těchto orgánů může být pouze osoba, která :

- a) dosáhla věku 18 let,
- b) je plně způsobilá k právním úkonům,

c) je bezúhonná ve smyslu zákona o živnostenském podnikání a u níž

d) nenastala překážka provozování živnosti podle zákona o živnostenském podnikání.

Osoba, která uvedené podmínky nesplňuje nebo na jejíž straně je dána překážka výkonu funkce, se členem představenstva nestane, i když o tom rozhodl příslušný orgán. Přestane-li člen představenstva či kontrolní komise družstva splňovat podmínky stanovené pro výkon funkce obchodním zákoníkem nebo zvláštním právním předpisem, jeho funkce zaniká, nestanoví-li obchodní zákoník jinak. Tím však nejsou dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře.

Představenstvo a kontrolní komise družstva se řídí zásadami a pokyny členské schůze, pokud jsou v souladu s právními předpisy a stanovami. Jejich porušení nemá vliv na účinky jednání členů představenstva vůči třetím osobám. Nestanoví-li obchodní zákoník jinak, není nikdo oprávněn dávat představenstvu pokyny týkající se obchodního vedení společnosti.

Členové představenstva a kontrolní komise jsou povinni vykonávat svou *působnost s péčí řádného hospodáře a zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích a skutečnostech*, jejichž prozrazení třetím osobám by mohlo společnosti způsobit škodu. Je-li sporné, zda člen představenstva jednal s péčí řádného hospodáře, nese *důkazní břemeno* o tom, že jednal s péčí řádného hospodáře, tento člen představenstva. Členové představenstva nebo kontrolní komise, kteří způsobili společnosti porušením právních povinností při výkonu působnosti škodu, odpovídají za tuto škodu společně a nerozdílně. Smlouva mezi společností a členem těchto orgánů nebo ustanovení stanov vylučující nebo omezující odpovědnost jejich člena za škodu jsou neplatná. Členové představenstva a kontrolní komise odpovídají za škodu, kterou způsobili společnosti plněním pokynu členské schůze, jen je-li pokyn členské schůze v rozporu s právními předpisy.

Členové představenstva a kontrolní komise, kteří *odpovídají* společnosti za škodu, *ručí* za závazky společnosti společně a nerozdílně, jestliže odpovědný člen představenstva škodu neuhradil a věřitelé nemohou dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku družstva pro jeho platební neschopnost nebo z důvodu, že družstvo zastavilo platby. Rozsah ručení je omezen rozsahem členů k náhradě škody. Ručení člena zaniká, jakmile způsobenou škodu uhradí.

Nároky družstva z odpovědnosti členů orgánů družstva za škodu uplatňuje představenstvo. Vůči členům představenstva uplatňuje nároky družstva kontrolní komise prostřednictvím jí určeného člena.

Společná ustanovení o členství v orgánech družstva (srov. § 246 a násl. ObchZ) se týkají pouze orgánů volených, nikoli členské schůze. Funkční období členů orgánů družstva

určují stanovy, nesmí však přesáhnout pět let. Výjimka se vztahuje na členy prvních orgánů po založení družstva, kteří mohou být voleni jen na období nejvýše tří let. Neurčí-li stanovy jinak, mohou být členové orgánů voleni i opětovně. Je-li členem družstva právnická osoba, je povinna zmocnit fyzickou osobu, aby za ni v příslušném orgánu jednala. Tito zástupci mají stejnou odpovědnost, jako by byli členy těchto orgánů osobně. Za jejich závazky z této odpovědnosti ručí právnická osoba, která je zmocnila.

Shodně s právní úpravou kapitálových obchodních společností je řešen **zákaz neslučitelnosti** funkce člena statutárního orgánu a kontrolního orgánu družstva. Stanovy mohou určit další případy neslučitelnosti funkcí nebo okolností, pro které člen družstva nemůže být členem některého voleného orgánu družstva. Může se jednat např. o neslučitelnost funkce ředitele družstva s členstvím ve volených orgánech, za zvláštní okolnost lze považovat určení jisté věkové hranice (ještě vyšší než 18 let) pro účely členství v kontrolní komisi atd.

Ust. § 248 ObchZ je speciálním ustanovením v rámci právní úpravy družstva, proto se nepoužije obecné ustanovení § 66 odst. 1 ObchZ, v němž je řešena úprava pro **odstoupení člena orgánu** obchodní společnosti. Člen družstva, který je do své funkce zvolen, může z funkce odstoupit. Je však povinen oznámit to orgánu, jehož je členem. Jeho funkce končí dnem, kdy odstoupení projednal orgán oprávněný k tomu podle stanov. Neurčí-li stanovy jinak, projedná odstoupení orgán, který člena zvolil, a to ne svém nejbližším zasedání poté, kdy se od odstoupení dověděl, nejdéle však do tří měsíců. Po marném uplynutí této lhůty se odstoupení pokládá za projednané.

Stanovy mohou obsahovat ujednání o volbě **náhradníků** členů orgánů družstva. Je-li tomu tak, nastupuje namísto odstoupivšího člena dnem účinnosti odstoupení náhradník podle stanoveného pořadí. Pokud náhradník není zvolen, může orgán družstva povolat zastupujícího člena až do doby, kdy může být provedena řádná volba nového člena. Zastupující člen má práva a povinnosti řádného člena. Ust. § 248 odst. 2 a 3 ObchZ platí i v případě, že členství v orgánu zanikne smrtí.

Prokurista a ředitel družstva (jsou-li tyto funkce zřízeny), členové představenstva a členové kontrolní komise nesmějí být podnikateli ani členy statutárních a dozorčích orgánů právnických osob s obdobným předmětem činnosti. Stanovy mohou upravit **rozsah zákazu konkurence** jinak, otázkou však zůstává jak. Ze společenské smlouvy nebo stanov společnosti s ručením omezeným a ze stanov nebo z usnesení valné hromady akciové společnosti mohou vyplýnout i další omezení pro dotyčné osoby. Z ust. § 249 ObchZ nelze dovodit jednoznačný závěr o pouhém rozšíření zákazu konkurence, jako je tomu u

kapitálových společností. Proto lze zastávat názor, že zákaz konkurence je možné rozšířit nebo zúžit z hlediska jeho obsahu i z hlediska funkcí, na něž se v družstvu vztahuje. Obecná právní úprava zákazu konkurence v ust. § 65 ObchZ se použije i na družstvo.

Každému členu představenstva a kontrolní komise družstva náleží při hlasování **jeden hlas**. Toto zákonem stanovené pravidlo nelze ve stanovách modifikovat. Stanovy však mohou upravit formu a způsob hlasování. Veřejně lze hlasovat tehdy, pokud ze stanov neplyne, že se o určitých otázkách hlasuje tajně, nebo se na tajném hlasování v jednotlivých případech usnese jednající orgán.

Osobní přítomnost člena orgánu není na jeho zasedání vždy nutná. Usnesení lze přijmout hlasováním uskutečněným písemně nebo pomocí prostředků sdělovací techniky, připouštějí-li to stanovy a projeví-li s tímto způsobem souhlas všichni členové orgánu. V takovém případě se hlasující pokládají za přítomné.

7. Členská schůze družstva

Nejvyšším orgánem družstva je členská schůze. Stanovy určí frekvenci jejího konání (neméně však jednou za rok) a způsob oznámení svolání. Členskou schůzi svolává představenstvo družstva způsobem určeným stanovami s navrhovaným programem jednání. Jelikož družstvo vede seznam všech svých členů, může být členská schůze svolána pozvánkou zaslanou každému z nich. U družstev s velkým počtem členů je možné v souladu se zněním stanov svolat členskou schůzi i oznámením publikovaným v tisku.

Požádá-li o to jedna třetina členů družstva nebo kontrolní komise, popřípadě tři delegáti zařadí představenstvo na pořad jednání členské schůze i jimi určenou záležitost. Přiměřeně se použije ust. § 182 odst. 1 písm. a) ObchZ.

Pro platnost usnesení členské schůze (jakož i představenstva a kontrolní komise) se vyžaduje jejich řádné svolání, přítomnost nadpoloviční většiny členů a souhlas většiny hlasů přítomných členů. Kvalifikovanou většinu hlasů pro schválení určitých usnesení určuje obchodní zákoník nebo stanovy (srov. § 238 odst. 3 ObchZ). Při hlasování má každý člen jeden hlas, pokud stanovy neurčí jinak. Odchylna z pravidla „jeden člen = jeden hlas“ není dovolená, rozhoduje-li členská schůze o :

- * změně stanov,
- * splnutí, sloučení, rozdělení a o jiném zrušení družstva nebo o změně právní formy,
- * prodeji nebo nájmu podniku,
- * jiných významných majetkových dispozicích.

Člen družstva se členské schůze účastní osobně nebo může písemně zmocnit jiného člena družstva nebo jinou osobu, aby jej na členské schůzi zastupovala.

Kromě termínů uvedených ve stanovách musí být členská schůze svolána, požádá-li o to písemně alespoň jedna třetina všech členů družstva či kontrolní komise, jakož i v dalších případech, určují-li tak stanovy. Představenstvo je povinno svolat členskou schůzi tak, aby se konala do 40 dnů od doručení žádosti. Neučiní-li tak, je oprávněna ji svolat osoba písemně pověřená osobami nebo orgánem, který svolání členské schůze požadoval. Členové představenstva jsou společně a nerozdílně povinni vydat této osobě na její žádost seznam členů, popřípadě delegátů družstva.

Do **působnosti** členské schůze patří záležitosti uvedené v ust. § 239 odst. 4 ObchZ, jakož i rozhodování o dalších záležitostech týkajících se družstva a jeho činnosti, pokud tak stanoví obchodní zákoník, stanovy nebo si členská schůze vyhradí rozhodování o dalších věcech.

Obchodní zákoník dovoluje, aby stanovy družstva určily, že členské schůze budou konány formou **dílčích schůzí**. Schopnost usnášení dílčích schůzí se neposuzuje podle jednotlivých dílčích schůzí, ale podle součtu přítomných na všech dílčích schůzích. Dílčí členské schůze mají omezenou působnost – nemohou rozhodovat o zániku družstva a o dalších záležitostech určených stanovami. Stanovy by měly rovněž upravit, zda se členská schůze koná jen prostřednictvím dílčích schůzí, či zda je možný obojí způsob podle rozhodnutí svolavatele.

Při vyšší členské základně družstva mohou stanovy určit, že v rozsahu jimi stanoveném plní působnost členské schůze **shromáždění delegátů**. Dle stanov může shromáždění delegátů plnit působnost členské schůze v celém rozsahu, nebo v rozsahu stanovami omezeném.

V takovém případě musejí stanovy buď :

- * výslovně taxativně vyjmenovat jednotlivé záležitosti v působnosti členské schůze, které plní shromáždění delegátů (pozitivní vymezení působnosti shromáždění delegátů),
- * nebo taxativně vyjmenovat ty působnosti členské schůze, které nemůže plnit shromáždění delegátů (negativní vymezení působnosti shromáždění delegátů).¹⁰⁾

Každý z delegátů se volí stejným počtem hlasů, přičemž stanovy mohou obsahovat odchylky nezbytné ve vazbě na organizační uspořádání družstva.

Není-li členská schůze schopna se usnášet, svolá představenstvo **náhradní členskou schůzi** tak, aby se konala do tří týdnů ode dne, kdy se měla konat členská schůze původně svolaná. Novou pozvánku je povinno odeslat nejpozději do 15 dnů ode dne, na který byla svolána původní členská schůze, nejpozději však 10 dnů před konáním náhradní členské schůze. Náhradní členská schůze musí mít nezměněný pořad jednání a je schopna se usnášet

bez ohledu na ust. § 238 odst. 3 ObchZ. Obdobně se postupuje, byla-li členská schůze konána formou dílčích schůzí nebo shromáždění delegátů.

O každé členské schůzi se pořizuje **zápis**, jehož povinnými náležitostmi jsou :

- a) datum a místo konání schůze,
- b) přijatá usnesení,
- c) výsledky hlasování,
- d) nepřijaté námitky členů, kteří požádali o jejich zaprotokolování.

Přílohu zápisu tvoří seznam účastníků schůze, pozvánka na ni a podklady, které byly předloženy k projednávaným bodům. Každý člen má právo vyžádat si zápis a jeho přílohy k nahlédnutí.

O rozhodnutí členské schůze, jímž se mění stanovy družstva, musí být pořízen notářský zápis, který musí obsahovat též schválený text změny stanov.

Zákon výslovně neuvádí, kdo zápis z členské schůze pořizuje či zda je možné, aby zápis obsahoval i další náležitosti. Je jisté, že zápis bude obsahovat firmu a sídlo družstva, jméno předsedajícího, ověřovatele zápisu, sčítatele hlasů atd. Obsahová náplň zápisu by měla být upravena ve stanovách nebo jednacím řádu členské schůze.

Člen družstva může požádat soud o **vyslovení neplatnosti** usnesení členské schůze, pokud je usnesení v rozporu s právními předpisy nebo stanovami družstva. Ust. § 242 odst. 1 ObchZ stanoví podmínky, jež musí být při podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze splněny :

- a) požádal-li člen družstva o zaprotokolování námitky na členské schůzi, která usnesení přijala, nebo
- b) jestliže námitku oznámil představenstvu do jednoho měsíce od konání této schůze, (oznámení je vhodné učinit v písemné formě),
- c) nebyla-li členská schůze řádně svolána, je člen povinen oznámit námitky představenstvu do jednoho měsíce ode dne, kdy se o konání schůze dozvěděl, nejdéle však do jednoho roku od konání členské schůze,
- d) pokud člen splnil podmínku zaprotokolování námitky, nebo jejího oznámení představenstvu ve lhůtě stanovené zákonem, musí soudu podat návrh do jednoho měsíce ode dne, kdy požádal na členské schůzi o zaprotokolování námitky, anebo ode dne, kdy včas podal oznámení o námitce představenstvu.

Není-li důvodem návrhu člena na vyslovení neplatnosti usnesení členské schůze rozpor usnesení s právními předpisy nebo se stanovami, ale skutečnost

- a) že členská schůze tvrzené rozhodnutí nepřijala proto, že o něm nehlasovala, anebo

b) že obsah tvrzeného rozhodnutí neodpovídá rozhodnutí, které členská schůze přijala může člen podat žalobu soudu ve lhůtě jednoho měsíce, kdy se o tvrzeném usnesení, nejdéle však do jednoho roku ode dne konání nebo tvrzeného konání členské schůze.

V ostatním se obdobně použijí ustanovení § 131 ObchZ, konkrétně odst. 3 – 11, neboť v odst. 1 a 2 § 242 ObchZ má družstvo vlastní právní úpravu.

8. Představenstvo družstva

Představenstvo je **statutárním orgánem** družstva. Řídí jeho činnost a rozhoduje o všech záležitostech, které nejsou obchodním zákoníkem nebo stanovami vyhrazeny jinému orgánu. Představenstvo je kolektivním orgánem, skládá se z více členů družstva (srov. § 239 odst. 4 písm. b), přestože minimální počet jeho členů zákon neurčuje. Počet členů představenstva je obligatorní náležitostí stanov.

Představenstvo volí ze svých členů **předsedu** družstva (představenstva), popřípadě místopředsedu, pokud stanovy neurčují, že jsou voleni členskou schůzí. Místopředseda zastupuje předsedu v době jeho nepřítomnosti. Zastupováním mohou být pověřeni i další členové představenstva v určitém pořadí stanoveném představenstvem. Předseda družstva organizuje a řídí jednání představenstva. Určují-li tak stanovy, organizuje a řídí i běžnou činnost družstva.

Ve stanovách lze rovněž určit, že běžnou činnost družstva organizuje a řídí **ředitel** jmenovaný a odvolávaný představenstvem. K působnosti ředitele se zákon blíže nevyslovuje. Je však jisté, že není orgánem družstva a že tudíž nemůže nahrazovat zákonné postavení a působnost představenstva či jeho předsedy.

Představenstvo je oprávněno k obchodnímu vedení družstva i k právním vztahům se třetími osobami. Členové představenstva jsou voleni a odvoláváni členskou schůzí. Plní její usnesení a odpovídá jí za svou činnost. Nevyplývá-li ze stanov něco jiného, jedná za představenstvo navenek jeho předseda nebo místopředseda. Má-li družstvo více místopředsedů, je účelné určit ve stanovách jejich pořadí pro zastupování předsedy.

Je-li však pro právní úkon, který činí představenstvo, předepsána *písemná forma*, je třeba podpisu alespoň dvou členů představenstva. Písemná forma právního úkonu může být předepsána zákonem nebo dohodnutá stranami. Při nižším počtu členů představenstva mohou stanovy určit, že písemný právní úkon podepisují všichni členové.

Stanovy nebo usnesení členské schůze mohou právo představenstva jednat jménem družstva omezit. Tato *omezení* však nejsou účinná vůči třetím osobám (§ 13 odst. 4 ObchZ). Výjimkou je pouze takové překročení jednatelského oprávnění, které překračuje působnost představenstva svěřenou zákonem. Případná omezení jednatelského oprávnění nejsou vůči třetím osobám účinná, ani když byla zveřejněna a třetím osobám jsou známá. Pokud tedy člen(ové) představenstva překročil(i) své jednatelské oprávnění, je takový právní úkon platný (pokud není dán jiný důvod neplatnosti) bez ohledu na možnou existenci dobré víry třetích osob, a družstvo se nemůže dovolávat jeho neplatnosti poukazem na překročení rozsahu jednatelského oprávnění členy představenstva. Tito členové jsou však plně odpovědní družstvu za způsobenou škodu. ¹¹⁾

Zákon neupravuje, jak často se má představenstvo scházet. Pouze stanoví, že se *schází* podle potřeby. Četnost konání schůzí určí stanovy. Představenstvo se však musí sejít do 10 dnů od doručení podnětu kontrolní komise, jestliže na její výzvu nedošlo k nápravě nedostatků.

Pro členy představenstva, popřípadě členy jiných orgánů podílejících se na řízení platí obdobně § 193 odst. 2, § 194 odst. 2 první až pátá věta a odst. 4 až 7 ObchZ.

Novelou ObchZ provedenou zák. č. 370/2000 Sb. bylo do právní úpravy družstva zařazeno ustanovení § 243a. Každý člen družstva je oprávněn podat jménem družstva *žalobu* proti členovi představenstva nebo proti členovi jiného orgánu podílejícího se na řízení družstva nebo jeho organizační jednotky o náhradu škody, kterou družstvu způsobil. Jiná osoba než člen družstva, který žalobu podal, nebo osoba jím zmocněná nemůže v řízení činit úkony jménem družstva či za družstvo. Toto ustanovení se nepoužije, vymáhá-li náhradu škody představenstvo.

Další povinnosti představenstva plynou ust. § 252 a násl. ObchZ. Družstvo je povinno sestavit za každý rok **účetní závěrku**, spolu s níž navrhne představenstvo i způsob rozdělení a užití zisku, popřípadě způsob úhrady ztrát. Předtím musí představenstvo předložit tyto dokumenty a návrhy kontrolní komisi k vyjádření. Návrh na rozdělení zisku či na způsob úhrady ztráty musí odpovídat stanovám. Členové družstva si mohou vyžádat řádnou účetní závěrku a návrh na rozdělení zisku a úhrady ztrát k nahlédnutí.

Určují-li tak stanovy, zabezpečí představenstvo vypracování **výroční zprávy** o hospodaření družstva, která obsahuje přehled obchodní činnosti v uplynulém roce a předpoklady jeho dalšího podnikání, jakož i další skutečnosti určené stanovami. Výroční zprávu předkládá představenstvo spolu s řádnou účetní závěrkou k projednání členské schůzi.

9. Kontrolní komise družstva

Nejméně *tři členy* kontrolní komise volí členská schůze, která je též dle ust. § 239 odst. 4 písm. b) ObchZ odvolává. Je-li kontrolní komise ex lege oprávněna kontrolovat veškerou činnost družstva, je nutné ji považovat za kontrolní orgán s všeobecnou kontrolní působností. Odpovídá pouze členské schůzi, popř. shromáždění delegátů, plní-li roli členské schůze v plném rozsahu, a je nezávislá na ostatních orgánech družstva.

Kontrolní komise rovněž projednává *stížnosti* členů družstva. Má se za to, že se bude jednat o stížnosti, které se týkají činnosti družstva nebo jeho orgánů. Stanovy určí minimálně formu podání stížnosti a lhůtu pro její vyřízení.

Kontrolní komise se *schází* podle potřeby, nejméně jednou za tři měsíce. Stanovy mohou určit častější konání schůzí.

Kontrolní komise volí ze svých členů *předsedu*, popřípadě místopředsedu. Podobně jako u představenstva mohou stanovy určit, že je volí členská schůze.

Kontrolní komise je oprávněna :

- a) vyjadřovat se k řádné účetní závěrce a návrhu na rozdělení zisku nebo úhrady ztráty družstva. K řádnému splnění této povinnosti je třeba, aby jí představenstvo předložilo předmětné dokumenty včas před konáním členské schůze,
- b) požadovat zařazení jí určené záležitosti na pořad jednání členské schůze,
- c) požádat představenstvo o svolání členské schůze,
- d) svolat prostřednictvím písemně pověřené osoby členskou schůzi, nesvolá-li ji představenstvo do 40 dnů od doručení žádosti,
- e) uplatňovat vůči členům představenstva nároky družstva prostřednictvím jí určeného člena,
- f) upozorňovat na zjištěné nedostatky činnosti družstva a činnosti představenstva,
- g) vyžadovat si u představenstva jakékoliv informace o hospodaření družstva.

Představenstvo (ředitel) je preventivně povinno bez zbytečného odkladu oznámit kontrolní komisi všechny skutečnosti, které mohou mít závažné důsledky v hospodaření nebo postavení družstva a jeho členů. K jednotlivým úkonům může kontrolní komise pověřit jednoho nebo více členů, kteří v této věci mají oprávnění žádat informace v rozsahu oprávnění kontrolní komise.

Pro členy kontrolní komise platí § 243 odst. 8 ObchZ.

10. Orgány malého družstva

Stanovy mohou určit, že v družstvu, jež má **méně než padesát členů**, plní působnost představenstva a kontrolní komise členská schůze. Mlčí-li stanovy o takové struktuře orgánů, je členská schůze povinna zvolit určitý počet členů představenstva a minimálně tři členy kontrolní komise.

Statutárním orgánem malého družstva je předseda, popřípadě další člen pověřený členskou schůzí. Toto ustanovení vzbuzuje pochybnosti o tom, zda předseda je v malém družstvu statutárním orgánem i v případě, kdy je voleno představenstvo. Ustanovení § 245 odst. 2 ObchZ totiž není formulováno ve vztahu k jeho odst. 1. S ohledem na celé pojetí ust. § 245 ObchZ, jehož smyslem je pouze umožnit odchylky od obecné právní úpravy, lze dospět k závěru, že § 245 odst. 2 ObchZ jen navazuje na možnost danou v odst. 1, tj. na případ, kdy stanovy určí, že působnost představenstva a kontrolní komise plní členská schůze. Podobnou pochybnost vzbuzuje dikce § 245 odst. 2 ObchZ v odpovědi na otázku, zda v případě, kdy je v malém družstvu jako statutární orgán volen předseda a další člen představenstva členskou schůzí, vzniká kolektivní statutární orgán, anebo pověřený člen pouze zastupuje předsedu jako statutární orgán. Lze se spíše přiklonit k názoru, že v daném případě vzniká kolektivní statutární orgán, přičemž nejde o představenstvo.¹²⁾

V družstvech s členstvím právnických osob, která mají méně než pět členů, určí způsob rozhodování a statutární orgán stanovy.

11. Zrušení a zánik družstva

Obdobně jako při procesu konstituování družstva, kde je rozlišováno mezi založením a vznikem, rozlišuje zákon i mezi zrušením a zánikem družstva. Proces ukončení existence družstva jakožto subjektu práv a povinností je tedy obligatorně dvoufázový.

První fázi představuje zrušení družstva; bez zrušení nemůže dojít k jeho zániku. Druhou fází je vlastní zánik. Družstvo samo zaniká až výmazem z obchodního rejstříku (§ 254 odst. 1 ObchZ), tzn. dnem, kdy je na základě pravomocného usnesení rejstříkového soudu proveden vlastní výmaz družstva z obchodního rejstříku.

Zákon dnes rozeznává několik možných způsobů zrušení družstva. Obecně je lze rozdělit na dobrovolné a nucené. O **dobrovolném zrušení** hovoří tehdy, došlo-li ke zrušení v důsledku výslovného rozhodnutí členské schůze nebo tehdy, nastala-li zákonem výslovně předpokládaná jiná právní skutečnost, s níž zákon zrušení družstva spojuje. O **nuceném**

zrušení se hovoří tehdy, jestliže o něm rozhodl soud anebo nastalo-li zrušení družstva ve vazbě na konkursní řízení. ¹³⁾

Důvodů dobrovolného zrušení družstva je několik :

- a) usnesení členské schůze, které musí být osvědčeno notářským zápisem. Družstvo se zrušuje dnem přijetí usnesení, není-li v něm stanoven pozdější den zrušení. Členská schůze může rozhodnout o zrušení družstva i bez udání důvodu. Při hlasování o zrušení družstva má každý člen družstva bezvýjimečně jeden hlas,
- b) uplynutím doby, na kterou bylo družstvo založeno; přesná lhůta existence družstva musí být uvedena ve stanovách jednoznačně, ke zrušení pak dochází ex lege, a to bez dalšího, družstvo vstupuje do likvidace. Členská schůze může rozhodnout, že družstvo zřízené na dobu určitou bude v činnosti pokračovat i po skončení této doby. Toto rozhodnutí však musí být učiněno dříve, než bylo započato s rozdělením likvidačního zůstatku,
- c) dosažením účelu, k jehož dosažení bylo družstvo zřízeno; rovněž účel založení a vzniku družstva musí být ve stanovách určen jasně a srozumitelně, aby bylo možné přesně určit termín jeho dosažení, stejně jako v předchozím případě se družstvo ruší ex lege a vstupuje do likvidace.

Nucené zrušení nastává v důsledku některého z těchto důvodů :

- a) zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení,
- b) zrušení konkursu z důvodu, že majetek úpadce nepostačuje k úhradě nákladů konkursu,
- c) zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku,
- d) rozhodnutí soudu o zrušení a likvidaci družstva,
- e) rozhodnutí soudu podle § 32 ObchZ. ¹⁴⁾

Dle ust. § 257 odst. 1 ObchZ může **soud** na návrh státního orgánu, orgánu nebo člena družstva nebo osoby, která osvědčí právní zájem, rozhodnout o zrušení družstva a jeho likvidaci, jestliže :

- a) počet členů družstva poklesl pod počet stanovený v § 221 odst. 4,
- b) souhrn členských vkladů klesl pod částku stanovenou v § 223 odst. 2,
- c) uplynuly dva roky ode dne, kdy skončilo funkční období orgánů družstva a nebyly zvoleny nové orgány, nebo byla porušena povinnost svolat členskou schůzi, anebo družstvo po dobu delší než dva roky neprovozuje žádnou činnost,
- d) družstvo porušilo povinnost vytvářet nedělitelný fond,
- e) družstvo porušuje ustanovení § 56 odst. 3,
- f) založením, splnutím nebo sloučením družstva byl porušen zákon.

Před rozhodnutím o zrušení družstva stanoví soud lhůtu k odstranění důvodu, pro který bylo zrušení navrženo, jestliže je jeho odstranění možné.

Družstvo může být zrušeno **bez likvidace** nebo **s likvidací**. Za zrušení družstva bez likvidace se považuje :

- a) splynutím družstev, při němž přechází jmění a členství na nově vzniklé družstvo dnem, ke kterému bylo vzniklé družstvo zapsáno do obchodního rejstříku,
- b) sloučením družstva s jiným družstvem, při němž přechází jmění slučovaného družstva a členství na přejímající družstvo ke dni výmazu slučovaného družstva z obchodního rejstříku,
- c) rozdělením družstva, při němž přechází jmění družstva a členství na družstva vzniklá rozdělením ke dni, kdy byla tato družstva zapsána do obchodního rejstříku; ustanovení § 220x ObchZ platí obdobně.

Usnesení členské schůze o **sloučení, splynutí** nebo **rozdělení** družstva musí obsahovat určení právního nástupce a vymezení jmění, které na něj přechází. Při rozdělení družstva členská schůze určí, jak se jmění družstva a jeho členové rozdělí. Při tomto určení se vezme zřetel na oprávněné zájmy jednotlivých členů.

Člen, který nesouhlasí s převodem svých členských práv a povinností na právního nástupce, může z družstva vystoupit ke dni, kdy má k tomuto převodu dojít, jestliže to oznámí představenstvu do jednoho týdne po usnesení členské schůze. Nárok na vypořádací podíl podle § 233 ObchZ je povinen uhradit členu, který z družstva vystoupil, právní nástupce družstva do jednoho měsíce ode dne, kdy na něj přešlo jmění družstva.

Pokud člen družstva s převodem členských práv a povinností souhlasí, účastní se na podnikání nástupnického družstva členským vkladem ve výši, jež by odpovídala jeho nároku na likvidačním zůstatku v případě, že by se družstvo likvidovalo. Z rozhodnutí členské schůze může vyplynout něco jiného.

V obchodním rejstříku se provede výmaz zanikajícího družstva a zápis družstva nově vzniklého splynutím nebo družstev vzniklých rozdělením k témuž dni. Výmaz družstva zaniklého sloučením a zápis změny u družstva, s nímž bylo sloučeno, se provede rovněž k témuž dni.

Družstvo může **změnit právní formu** na některou z obchodních společností upravených v ObchZ. Na změnu právní formy se aplikují obecná ustanovení § 69d – 69g ObchZ o změně právní formy obchodních společností a speciální ustanovení právní úpravy družstva. Při změně právní formy nezaniká právnická osoba, ta nadále trvá, avšak v jiné právní formě. Přeměnou nedochází k přechodu jmění na právního nástupce, pouze se podstatným způsobem

mění vnitřní poměry subjektu. Právní účinky změny právní formy nastávají ke dni zápisu této změny do obchodního rejstříku.

Člen družstva, který se změnou právní formy **nesouhlasil**, má právo na vypořádání, jestliže se účastnil členské schůze, pro změnu právní formy nehlasoval a po změně právní formy nevykonával práva společníka.

Je-li družstvo transformováno na veřejnou obchodní společnost nebo komanditní společnost, použije se postup stanovený pro vypořádání při přeměně družstva na společnost s ručením omezeným.

Pokud je nástupnickou společností společnost s ručením omezeným, je člen oprávněn vypovědět svoji účast ve společnosti s účinností ke dni vzniku nástupnické společnosti, jestliže od zápisu změny právní formy do obchodního rejstříku nevykonával práva společníka. Výpověď musí být písemná s úředně ověřeným podpisem, a musí být společnosti doručena ve lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy se zápis změny právní formy stal účinným vůči třetím osobám, jinak toto právo zanikne. Vypořádací podíl je potom splatný ve lhůtě jednoho měsíce ode dne doručení výpovědi. Společnost naloží s uvolněným obchodním podílem způsobem uvedeným v § 113 odst. 5 a 6 ObchZ.

Pokud je právním nástupce akciová společnost, pak se vypořádání provede tak, že společnost odkoupí od bývalého člena akcie, které získal při změně právní formy místo svého členského podílu. Ust. § 220m odst. 3 – 6 ObchZ se použije přiměřeně. Společnost je povinna akcionáři učinit nabídku jejich odkupu formou veřejného návrhu smlouvy, a to do dvou měsíců ode dne účinnosti zápisu transformace v obchodním rejstříku vůči třetím osobám za cenu přiměřenou hodnotě akcií. Kupní cena je splatná při převodu akcií, nejpozději však do jednoho měsíce od uzavření smlouvy (srov. § 220m odst. 4 ObchZ).¹⁵⁾

Obecná právní úprava **likvidace** obchodních společností a družstva je obsažena v § 70 – 75b ObchZ, speciálním ustanovením pro družstvo je § 259 ObchZ.

Ust. § 259 ObchZ se zabývá pouze :

- a) jmenováním likvidátora způsobem uvedeným ve stanovách, jinak jej jmenuje členská schůze,
- b) povinností likvidátora vypracovat před rozdělením likvidačního zůstatku návrh na jeho rozdělení, který projedná členská schůze, přičemž tento návrh musí být na požádání předložen každému členu družstva,
- c) rozdělením likvidačního zůstatku mezi členy družstva, a to způsobem určeným ve stanovách, v opačném případě platí ust. § 259 odst. 3 ObchZ,

d) právem každého člena družstva nebo jiné oprávněné osoby navrhnout do tří měsíců ode dne konání členské schůze soudu, aby prohlásil usnesení členské schůze o rozdělení likvidačního zůstatku za neplatné pro rozpor s právními předpisy nebo stanovami. Vyhoví-li soud návrhu, rozhodne zároveň o rozdělení likvidačního zůstatku. Do uplynutí lhůty tři měsíců anebo pravomocného rozhodnutí soudu nesmí být likvidační zůstatek rozdělen.

Družstvo **zaniká** výmazem z obchodního rejstříku.

Odkazy

- 1) Eliáš, K. – Bartošíková, M. – Pokorná, J. a kolektiv : Kurs obchodního práva, Právnícké osoby jako podnikatelé, 4. vydání, C. H. BECK, Praha 2003, str. 384
- 2) Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M. a kolektiv : Obchodní zákoník, Komentář, 6. vydání, C. H. BECK, Praha 2001, str. 969
- 3) Dědič, J. a kol. : Obchodní zákoník, Komentář, Díl IV., § 221 – 775, POLYGON, Praha 2002, str. 3093
- 4) Lit. uvedená sub 2), str. 971
- 5) Tamtéž, str. 979
- 6) Lit. uvedená sub 3), str. 3109
- 7) Tamtéž, str. 3114
- 8) Tamtéž, str. 3103
- 9) Lit. uvedená sub 2), str. 987
- 10) Lit. uvedená sub 3), str. 3191
- 11) Lit. uvedená sub 1), str. 431
- 12) Lit. uvedená sub 3), str. 3213
- 13) Dvořák, T. : Družstevní právo, 2. vydání, C. H. BECK, Praha 2002, str. 158
- 14) Lit. uvedená sub 1), str. 440
- 15) Tamtéž, str. 446